

มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาคผนวก

Burapha University

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ต่าง ๆ ในการตรวจสอบเครื่องมือทำวิทยานิพนธ์

(สำเนา)

ที่ ศร 0528.03/ 1749

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข
อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

13 มิถุนายน 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสอาชะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้
ร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปริญญา ทองสอน ประธานกรรมการ
มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล
จาก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่าง
วันที่ 15 มิถุนายน 2549 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2549 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอน
การพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพาเรียบร้อยแล้ว
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0 - 3874 - 5855

โทรสาร 0 - 3839 - 3466

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทำวิทยานิพนธ์

1. ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระมหาปราโมทย์ ฐิตปาโมชฺโช อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระมหาสมคิด เสฏฐเมธี อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ดร. มณฑิธร ชมคอกไม้ อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
5. นายภุริทัต ศรีอร่าม อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(สำเนา)

ที่ ศธ 0528.03/ 0383

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข

อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน ดร. มณฑิธร ชมคอกไม้

สิ่งที่ส่งมาด้วย เค้าโครงย่อวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสาะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้
แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปริญญา ทองสอน ประธานกรรมการ ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0 - 3874 - 5855

โทรสาร 0 - 3839 - 3466

(สำเนา)

ที่ ศร 0528.03/ 0383

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข

อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาสมคิด เสถฐเมธี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เค้าโครงย่อวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสอาชะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียน
แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปรีญา ทองสอน ประธานกรรมการ ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0 - 3874 - 5855

โทรสาร 0 - 3839 - 3466

(สำเนา)

ที่ ศธ 0528.03/ 0383

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข
อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาปราโมทย์ ฐิตปาโมชฺโช
สิ่งที่ส่งมาด้วย คำร้องขอวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสายะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียน
แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปริญญา ทองสอน ประธานกรรมการ ขณะนี้อยู่
ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความ
เที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0-3874-5855

โทรสาร 0-3839-3466

(สำเนา)

ที่ ศธ 0528.03/ 0383

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข
อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มกราคม 2549

เรื่อง ขอบขออนุญาตระงับในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย
เรียน ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
สิ่งที่ส่งมาด้วย เล่าโครงย่อวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสาะยะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้
แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปริญญา ทองสอน ประธานกรรมการ ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0-3874-5855

โทรสาร 0-3839-3466

(สำเนา)

ที่ ศร 0528.03/ 0383

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ.ลพท.บางแสน ต.แสนสุข

อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

27 มกราคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย
เรียน อาจารย์ภุทธิทัต ศรีอร่าม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เล่าโครงย่อวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยพระมหาบุญสวย เสอาชะ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิชาธรรมวินัยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียน
แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี) ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา ในความควบคุมดูแลของ ดร.ปริญญา ทองสอน ประธานกรรมการ ขณะนี้
อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อการวิจัยของนิสิตในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

ประทุม ม่วงมี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์ 0 - 3874 - 5855

โทรสาร 0 - 3839 - 3466

ภาคผนวก ข

- แสดงคะแนนดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย
- แสดงค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (r) และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย
- แสดงค่าความเชื่อมั่นรายข้อ และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ของแบบสอบถามวัดเจตคติต่อ วิชาธรรมวินัย
- แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัย ในการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และทดสอบหลังเรียน (Posttest) ของกลุ่มทดลอง
- แสดงผลคะแนนเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย ในการทดสอบก่อนเรียน (Pre test) และทดสอบหลังเรียน (Post test) ของกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 9 แสดงคะแนนดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ของ
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย

จุดประสงค์ข้อที่	ข้อสอบข้อที่	คะแนนความคิดของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum R$	IOC
		1	2	3	4	5		
1	1	0	1	1	1	1	4	.80
	2	1	1	1	1	1	5	1.00
	3	1	1	1	1	1	5	1.00
	4	1	0	1	1	1	4	.80
	5	1	1	1	1	1	5	1.00
	6	1	1	1	1	1	5	1.00
	7	1	1	1	1	1	5	1.00
	8	1	1	1	1	1	5	1.00
	9	1	1	1	1	1	5	1.00
	10	1	1	1	1	1	5	1.00
2	11	1	1	1	1	1	5	1.00
	12	1	1	1	1	1	5	1.00
	13	0	1	1	1	1	4	.80
	14	1	1	1	1	1	5	1.00
	15	1	1	1	1	1	5	.80
	16	1	1	1	1	1	5	1.00
	17	1	1	1	1	1	5	1.00
	18	1	1	1	1	1	5	1.00
	19	1	1	1	1	1	5	1.00
	20	1	1	1	1	1	5	1.00
	21	1	1	1	1	1	5	1.00
	22	1	1	1	0	1	4	.80

ตารางที่ 9 (ต่อ)

จุดประสงค์ข้อที่	ข้อสอบข้อที่	คะแนนความคิดของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC
		1	2	3	4	5		
3	23	1	1	1	1	1	5	1.00
	24	1	1	1	1	1	5	1.00
	25	1	1	1	1	1	5	1.00
	26	1	1	1	1	1	5	1.00
	27	1	1	1	1	1	5	1.00
	28	1	1	1	1	1	5	1.00
	29	1	1	1	0	1	4	.80
	30	1	1	1	1	1	5	1.00
	31	1	1	1	1	1	5	1.00
	32	1	1	0	1	1	4	.80
	33	1	1	1	1	1	5	1.00
	34	1	1	1	1	1	5	1.00
	35	1	1	1	1	1	5	1.00
	36	1	1	1	1	1	5	1.00
	37	1	1	1	1	1	5	1.00
	38	1	1	1	1	1	5	1.00
	39	1	1	1	1	1	5	1.00
	40	1	1	1	1	1	5	1.00

ตารางที่ 10 แสดงค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (r) และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
วัดผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (P)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	.70	.35
2	.75	.48
3	.75	.57
4	.60	.51
5	.53	.34
6	.63	.60
7	.65	.52
8	.63	.35
9	.63	.48
10	.65	.53
11	.53	.34
12	.70	.31
13	.55	.76
14	.60	.49
15	.75	.37
16	.53	.64
17	.40	.40
18	.68	.35
19	.45	.78
20	.45	.73

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (P)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
21	.50	.36
22	.45	.56
23	.45	.57
24	.50	.54
25	.55	.33
26	.65	.52
27	.60	.62
28	.65	.32
29	.55	.54
30	.68	.61
31	.38	.59
32	.55	.58
33	.73	.52
34	.63	.52
35	.55	.40
36	.50	.62
37	.53	.51
38	.58	.51
39	.58	.72
40	.50	.65

จากตารางที่ 10 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย ซึ่งผู้วิจัยสร้าง
ขึ้น เป็นแบบเลือกตอบ 4 จำนวน 40 ข้อ ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .38-.75 และมีค่าอำนาจ
จำแนก (r) ระหว่าง .31-.78 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94

ตารางที่ 11 แสดงค่าความเชื่อมั่นรายข้อ และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ของแบบสอบถามวัดเจตคติต่อ
 วิชาธรรมวินัย

ข้อที่	ค่าความเชื่อมั่นรายข้อ	ข้อที่	ค่าความเชื่อมั่นรายข้อ
1	.24	21	.92
2	.31	22	.74
3	.42	23	.91
4	.43	24	.75
5	.56	25	.78
6	.61	26	.87
7	.60	27	.81
8	.71	28	.73
9	.67	29	.91
10	.58	30	.27
11	.70	31	.69
12	.47	32	.25
13	.65	33	.41
14	.52	34	.33
15	.66	35	.73
16	.83	36	.22
17	.79	37	.32
18	.79	38	.77
19	.88	39	.47
20	.67	40	.18

แบบสอบถามวัดเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
 ของลิเคอร์ที่มี 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 40 ข้อ มีความเชื่อมั่น
 รายข้ออยู่ระหว่าง .18-.92 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

ตารางที่ 12 แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาธรรมวินัย ในการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และทดสอบหลังเรียน (Posttest) ของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง		
คนที่	ก่อนเรียน (Pretest)	หลังเรียน (Posttest)
1	7	27
2	22	33
3	11	37
4	9	26
5	16	24
6	25	34
7	27	29
8	12	34
9	11	36
10	10	19
11	9	24
12	8	29
13	31	35
14	30	35
15	14	33
16	21	32
17	21	33
18	15	30
19	5	18
20	14	34
21	14	30
22	4	22
23	27	35
24	8	18

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่มทดลอง		
คนที่	ก่อนเรียน (Pretest)	หลังเรียน (Posttest)
25	16	31
26	11	25
27	25	30
28	18	25
29	12	19
30	28	31
31	5	17
32	15	25
33	20	33
34	8	23
35	7	29
36	7	24
37	8	25
38	19	29
39	19	31
40	21	34

ตารางที่ 13 แสดงผลคะแนนเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย ในการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และ
ทดสอบหลังเรียน (Posttest) ของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง		
คนที่	ก่อนเรียน (Pretest)	หลังเรียน (Posttest)
1	3.00	3.20
2	3.08	3.70
3	2.43	3.38
4	2.63	3.43
5	2.90	4.18
6	2.20	3.28
7	1.85	3.28
8	2.38	4.15
9	2.43	3.35
10	2.48	4.28
11	2.65	4.28
12	2.60	3.93
13	2.58	4.10
14	2.55	4.43
15	3.00	4.33
16	2.38	4.20
17	3.00	4.25
18	2.93	4.38
19	2.63	4.60
20	3.03	4.38
21	2.25	4.40
22	2.93	4.23
23	2.40	4.13
24	3.08	4.33

ตารางที่ 13 (ต่อ)

กลุ่มทดลอง		
คนที่	ก่อนเรียน (Pretest)	หลังเรียน (Posttest)
25	2.43	4.80
26	2.40	4.03
27	2.18	4.25
28	3.00	4.28
29	2.18	4.00
30	2.73	4.35
31	2.48	4.48
32	2.98	4.50
33	2.88	3.80
34	2.78	3.93
35	2.83	4.10
36	2.65	3.98
37	3.03	4.05
38	2.23	4.35
39	2.35	3.60
40	2.75	3.98

ภาคผนวก ค

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (เอส ที เอ ดี)
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัย
3. แบบสอบถามวัดเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ เวลา 1 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ

ในการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ นั้น สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องรับผิดชอบในการทำหน้าที่ เป็นผู้นำกลุ่ม ผู้ชี้แนะ ผู้ตรวจสอบ และผู้กระตุ้นเตือน ตามบทบาทที่ได้รับเพื่อให้ได้ผลงานของ กลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจกระบวนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ และทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และกระบวนการทำงานกลุ่มแบบ ร่วมมือ

3.1.2 อธิบายเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม

3.2.4 อธิบายกระบวนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือประกอบด้วย

4.1 บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มในการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ

4.1.1 ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่วางแผนดำเนินงาน ควบคุมการทำงานให้เป็นระเบียบ รับเอกสารจากผู้สอน และรวบรวมผลงานส่งผู้สอน

4.1.2 ผู้ชี้แนะ ทำหน้าที่ขยายความรู้ เพิ่มเติมความคิด

4.1.3 ผู้ตรวจสอบ ทำหน้าที่ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของสมาชิกทุกคน

ในกลุ่ม

4.1.4 ผู้กระตุ้นเตือน ทำหน้าที่ให้กำลังใจ และกระตุ้นเตือนเพื่อนในการทำงาน

ให้ทันเวลา

4.2 กระบวนการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วย

4.2.1 วางแผนการทำงาน

4.2.2 แบ่งบทบาทและหน้าที่

4.2.3 ปฏิบัติงานตามแผน และบทบาทหน้าที่

4.2.4 ประเมินผลงาน

4.2.5 ปรับปรุงแก้ไข

4.3 การช่วยเหลือกันในระหว่างการทำงาน

4.4 กฎกติกาในการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ

4.5 การประเมินผลการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
1	1. บอก ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และ กระบวนการ ทำงานกลุ่ม แบบร่วมมือ	1. ทักทายผู้เรียน และนำเสนอ เกี่ยวกับ ประสบการณ์ การทำงานกลุ่ม ของผู้เรียนว่าเคย ปฏิบัติอย่างไร และได้ผลอย่างไร	1. ทักทายและ สนทนากับ ผู้สอน เกี่ยวกับ ประสบการณ์ ทำงานกลุ่ม		
	2. อภิปราย เกี่ยวกับ บทบาท และหน้าที่ ของตนเอง ในการ ทำงานกลุ่ม แบบ ร่วมมือได้	2. อภิปรายร่วมกับ ผู้เรียนเกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ กระบวนการ ทำงานกลุ่ม บทบาท และ หน้าที่ของสมาชิก กลุ่มในการ ทำงานกลุ่ม แบบร่วมมือ และ แจกเอกสาร ประกอบการเรียน ครั้งที่ 1	2. อภิปราย ร่วมกับผู้สอน และศึกษา เอกสาร ประกอบ การเรียน ครั้งที่ 1	เอกสาร ประกอบ การเรียน ครั้งที่ 1	สังเกตพฤติกรรม ของผู้เรียนโดยใช้ แบบประเมิน ในหน้า 134 -135

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		6. ชักถามผู้เรียน เกี่ยวกับ กระบวนการ ทำงานกลุ่ม แบบร่วมมือ และนัดหมาย ผู้เรียนเกี่ยวกับ การใช้ กระบวนการ ทำงานกลุ่ม แบบร่วมมือ ในการเรียนรู้ หลักธรรมของ พระพุทธ ศาสนาต่อไป	ตอบคำถามผู้สอน		

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เกณฑ์การให้คะแนน

- พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่า ดีมาก ให้ 3 คะแนน
- พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน
- พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไปเล็กน้อย ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน
- พฤติกรรมหรือผลงานไม่ชัดเจน ถือว่า ควรปรับปรุง ให้ 0 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน

26 – 30

21 – 25

16 – 20

10 – 15

ระดับคุณภาพ

ดีมาก

ปานกลาง

พอใช้

ปรับปรุง

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ตำแหน่ง หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม

คำชี้แจง เมื่อขึ้นบทเรียนใหม่ ให้สมาชิกในกลุ่มสลับเปลี่ยนกันทำหน้าที่ตามตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่ วางแผนดำเนินงาน ควบคุมการทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
จากครูและรวบรวมงานส่งครู
2. ผู้ชี้แนะ ทำหน้าที่ ขยายความรู้ เพิ่มเติมความคิด
3. ผู้ตรวจสอบ ทำหน้าที่ ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ผู้กระตุ้นเตือน ทำหน้าที่ ให้อีกกำลังใจและกระตุ้นเตือนเพื่อนในการทำงานให้ทันเวลา

บันทึกการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก กลุ่มที่..... ครั้งที่.....

ตำแหน่ง

ลงชื่อประจำตำแหน่ง

ผู้นำกลุ่ม

ผู้ชี้แนะ

ผู้ตรวจสอบ

ผู้กระตุ้นเตือน

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ธรรมมีอุปการะมาก 2 อย่าง เวลา 1 ชั่วโมง

.....
 มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้
 ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

ธรรมมีอุปการะมาก หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องป้องกัน ไม่ให้เกิดความพลั้งเพลอหรือ
 ผิดพลาดในหน้าที่การงานที่กระทำในถ้อยคำที่พูด และในเรื่องที่คิด ธรรมมีอุปการะมาก ได้แก่ สติ
 และสัมปชัญญะ สติ หมายถึง ความระลึกได้ บุคคลควรมีการฝึกสติ เพื่อมิให้เกิดความพลั้งเพลอ

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับสติ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

- 3.1.1 บอกความหมาย ความสำคัญ ประเภทและความแตกต่างระหว่างสติกับสัมปชัญญะ ได้
- 3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์ และการฝึกสติได้
- 3.1.3 มีการกำหนดสถานการณ์ให้ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับสติไปใช้ได้ถูกต้อง

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ นักเรียนมีความสามารถ

- 3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล
- 3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้
- 3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

- 3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ
- 3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น
- 3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. ตารางเรียนรู้

- 4.1 ธรรมมีอุปการะมาก
- 4.2 ความหมายของสติ
- 4.3 ประเภทของสติ
- 4.4 ความแตกต่างระหว่างสติกับสัมปชัญญะ
- 4.5 การฝึกสติ

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
2	บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ ของกรรมมี อุปการะมาก 2 อย่างได้ อธิบาย ความหมาย ของคำว่าสติ ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวันได้	ครูกล่าวถึงแนวทางใน การจัดการเรียนการสอน โดยนักเรียนเป็นผู้ ดำเนินกิจกรรมการเรียน การสอนตามที่ได้รับ มอบหมาย ชั้นนำ ครูเริ่มกล่าวถึงเรื่อง กรรมมีอุปการะที่ นักเรียนรู้จักโดยให้ นักเรียนยกตัวอย่างที่เคย ประสบมาโดยครูใช้ คำถาม - นักเรียนเคยรู้จัก คำว่ากรรมมีอุปการะคือ อะไร มีอะไรบ้าง - สติจะเกิดขึ้นตอนไหน - สติ หมายถึงอะไร - สติมีกี่ประเภท ครู : พานักเรียนเล่นเกม ฝึกสติเป็นบทสรภัญญะ	นักเรียนตอบ คำถามว่า สติ สัมปชัญญะ -ก่อนจะทำ ก่อน จะพูด ก่อนจะคิด -ความระลึกได้ -มี 2 ประเภท นักเรียน: ทำท่า ทางการฝึกสติ ตามที่ครูบอก นักเรียนสอบถาม ข้อสงสัย	เครื่องฉาย ข้ามศีรษะ บท สรภัญญะ	การตอบคำถาม ของนักเรียน สังเกตการ ทำงานของ นักเรียน ความร่วมมือ ของสมาชิกกลุ่ม ความพร้อม เพียรกันของ สมาชิกกลุ่ม

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นสอน</p> <p>ครูให้นักเรียนอภิปราย ความหมายของธรรมมี อุปการะ และสติ หลังจาก นั้นแจกใบความรู้เพื่อให้ นักเรียนศึกษา</p> <p>ครู: ให้คำแนะนำนักเรียน ในกลุ่มต้องช่วยกัน อภิปรายและค้นหา คำตอบจากใบความรู้ที่ แจกให้ว่าธรรมมีอุปการะ คืออะไร</p> <p>ครู : เมื่อนักเรียนทำงาน ในกลุ่มเรียบร้อยแล้วให้ ส่งตัวแทนนำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียนด้วย</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>ครูสรุปหัวข้อธรรมมี อุปการะมาก ประโยชน์ พร้อมยกตัวอย่าง</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนภายใน กลุ่มกำหนด บุคคลในกลุ่ม เพื่อนำเสนอ ผลงานหน้าชั้น เรียน</p> <p>นักเรียน : ธรรมมี อุปการะมากเป็น เครื่องป้องกัน ไม่ให้เกิดความ พลั้งผลหรือ ผิดพลาดใน หน้าที่ นักเรียน: สมาชิก ในกลุ่มร่วมกัน ศึกษานำเสนอ ผลงานสรุปและ อธิบายให้เพื่อน ฟังถึงความหมาย และประเภทของ สติ</p>		

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นทบทวนความรู้</p> <p>เป็นกลุ่ม</p> <p>ครู : ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในกลุ่มศึกษาและ อธิบายให้เพื่อนในกลุ่ม ฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู แจกแบบทดสอบให้ นักเรียนแต่ละคนให้ นักเรียนทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที หลังจาก นั้นนำคะแนนแต่ละกลุ่ม มาเฉลี่ยกลุ่มใดได้คะแนน สูงสุดจะได้ติดบนป้าย นิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครูสรุปผลการตรวจ แบบทดสอบแล้ว ชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนน เฉลี่ยมากที่สุดและติดชื่อ กลุ่มและสมาชิกที่ป้าย นิเทศ</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนทุกคน ทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบ ทดสอบ</p>	<p>ทดสอบโดยใช้ แบบทดสอบ</p> <p>ป้ายนิเทศ</p>

เอกสารประกอบการเรียนที่ 2

หัวข้อธรรม ธรรมมีอุปการะมาก
เรื่อง สติ ความระลึกได้

ธรรมมีอุปการะมาก

ธรรมมีอุปการะมาก หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เกิดความพลั้งเผลอหรือผิดพลาดในหน้าที่การงานที่กระทำ ในถ้อยคำที่พูด และในเรื่องที่คิด กล่าวคือ เป็นธรรมเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลมิให้คนเราประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ คอยตักเตือนห้ามปรามในเวลาพลั้งเผลอ เหมือนบิดามารดาคอยห้ามบุตรธิดาไม่ให้ทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ฉะนั้น นอกจากนี้ ธรรม 2 ประการนี้ยังเป็นอุปการะ เกื้อกูลอุดหนุนให้กุศลธรรมอื่น ๆ เกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้คืออีกด้วย จัดเป็นธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความดีทุกอย่าง จึงชื่อว่าธรรมมีอุปการะมาก ประกอบด้วยองค์ธรรม 2 ประการ

ความหมายของสติ

สติ แปลว่า ความระลึก หมายถึง ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความสำนึกอยู่โดยไม่เผลอ กล่าวคือ การไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอยคล้อยไปตามอารมณ์ต่าง ๆ จนลุ่มหลงพลั้งเผลอลืมตัว มีลักษณะที่ระลึกได้ในเวลาก่อนจะทำ ก่อนจะพูด ก่อนจะคิด หรือการนึกคิดล่วงหน้าก่อนจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมามีให้ผิดมิให้พลาด มีหน้าที่คอยกำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกหรือธรรมตรงกันข้าม คือความประมาทเลินเล่อเผลอตัว

ความระลึกถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้ว เช่น ระลึกถึงการทำงานที่ได้กระทำ และถ้อยคำที่ได้พูด แม้นานแล้วได้ หรือนึกถึงรูป ที่ตนเองเห็นมานานแล้วได้ ความระลึกถึงสิ่งที่เป็นปัจจุบัน เช่น ระลึกถึงการทำงานที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน หรือระลึกถึงลมหายใจเข้า ลมหายใจออกของตนได้ ความระลึกถึงสิ่งอันจะมีขึ้นในภายหน้า เช่น ระลึกถึงความตายอันจะมาถึงตนในอนาคต เป็นต้น ความระลึกถึงดังกล่าวมานี้ ชื่อว่าสติ โดยปริยายคือ อปฺปมาทะ ความไม่ประมาท

ประเภทของสติ

สติ 2 ประเภท คือ สติขั้นต่ำ หรือสติของทั่วไป เป็นไปในกิริยาที่ทำ ถ้อยคำที่พูด และเรื่อง ที่คิด สติขั้นสูง ได้แก่สติที่เป็นไปในสติปัญญา 4 คือ สติที่กำหนดพิจารณากาย เวทนา จิต และ ธรรมเป็นอารมณ์

สัมปชัญญะ แปลว่า ความรู้ตัว ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ชัด ความรู้ทั่วชัด ความตระหนักรวมถึง ความรู้สึกตัวในเวลากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด คอยกำจัดธรรมที่เป็นข้าศึก คือความไม่รู้เท่าทัน

ความรู้สึกตัวอยู่ว่าเรากำลังกระทำหน้าที่สิ่งนี้อยู่ กำลังพูดเรื่องนี้อยู่ หรือกำลังคิดเรื่องนี้อยู่ เช่น ความรู้สึกตัวอยู่ว่าเรากำลังอ่านหนังสืออธิบายธรรม สำหรับนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ซึ่งว่าด้วยธรรมมีอุปการะมาก 2 เป็นต้น ความรู้สึกตัวดังกล่าวมานี้ชื่อว่าสัมปชัญญะโดยปริยาย คือ ปัญญา ความรู้ชัด

สติต่างกับสัมปชัญญะ

ธรรมหมวดนี้มีอยู่สองข้อ คือสติ กับสัมปชัญญะ ดูเพียงผิวเผินคล้ายกับมีลักษณะ อย่างเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันมาก เพราะเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน แต่ถ้าวิเคราะห์ ให้ละเอียดจะเห็นความแตกต่าง

สติ หมายถึง อาการที่จิตนึกคิดขึ้นได้ เช่น คิดขึ้นได้ว่าถึงเวลาสวดมนต์แล้ว

สัมปชัญญะ หมายถึง อาการรู้ตัวในขณะที่ทำอยู่ ว่าเรากำลังสวดมนต์

สติ คือ อาการที่จิตนึกขึ้นได้ ถึงการทำคำที่พูดไว้ก่อน ตรงกันข้ามกับอาการที่เรียกว่า ลืมนึก หรือเผลอ ลักษณะอย่างนี้บางที่เราเรียกว่า นึกคิดขึ้นมาได้ ยกตัวอย่างสติที่เป็นไปใน กิจประจำวัน เช่น

ภิกษุ	ก.	นึกขึ้นได้ ว่าพรุ่งนี้เป็นวันลงปาฏิโมกข์
นาย	ข	นึกขึ้นได้ ว่าอีกสามวันเป็นวันเสียภาณีอากร
นาง	ค	นึกขึ้นได้ ว่าเย็นนี้จะต้องไปช่วยงานศพญาติ
นาย	ง	นึกขึ้นได้ ว่าอีกห้าวันเป็นวันนัดไปให้การศาล
เด็ก	จ	นึกขึ้นได้ ว่าถึงเวลาที่ตนจะต้องไปโรงเรียนแล้ว
หมอ	ฉ	นึกขึ้นได้ ว่าถึงเวลาให้ยาคนไข้แล้ว

อาการที่จิต นึกขึ้นได้ ถึงเรื่องที่ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว ตามตัวอย่างนี้เรียกว่าสติ

สติมีอุปการะมาก

เมื่อได้ทราบลักษณะของสติแล้ว ปัญหาที่ว่าสติมีอุปการะมากอย่างไร ก็เห็นจะตอบได้ ทุกท่าน โดยตรงก็คือสติช่วยไม่ให้งานเสียหายเพราะลืม เพราะการนับบางอย่างถ้าลืมเสีย ย่อมจะเกิดความเสียหายร้ายแรง เช่นพระลี้มปาฏิโมกข์ก็ต้องต้องอาบัติ พลเมืองลืมเสียภาษีก็ต้องถูกปรับ จำเลยลืมวันนัดให้การศาลก็อาจถึงติดคุก เด็กลืมเวลาเรียนก็อาจสอบตก หมอลืมให้ยาคนไข้ คนไข้ก็อาจถึงเสียชีวิต ถ้ามองในทางตรงกันข้ามท่านจะเห็นว่าคนที่คนตามตัวอย่างนี้ได้ทำสิ่งที่ดีควรทำไม่ถึงเสียหาย ก็เพราะคุณธรรมคือสติ อุปการะไว้

เสียสติ

นักเรียนควรทำความเข้าใจให้กว้างออกไปอีกว่า คนเรามีจิตเป็นผู้คิดการ จิตนั้นเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง แต่สติเป็นคุณธรรมเครื่องกำกับจิตให้คิดไปตามลู่ทางที่ควรคิด จิตกับสติจึงเป็นคนละอย่าง จิตเป็นธรรมชาติ ส่วนสติเป็นคุณธรรม เปรียบเหมือนเรือกับหางเสือ เรือเป็นพาหนะเลื่อนไป แต่หางเสือเป็นเครื่องมือคัดควาควให้เรือไปตรงตามร่องน้ำที่ควรไป ถ้าขาดหางเสือเสียอย่างเดียว เรือทั้งลำก็อาจเกยตื้นไปได้ไม่ถึงไหน จิตกับสติ ก็คล้าย ๆ กันกับเรือและหางเสือ

คนขาดสติคอยกำกับ เช่น คนไข้โรคจิตอันที่จริงจิตของเขายังคงคิดการได้อยู่ แต่เพราะขาดสติกำกับจิต ความคิดจึงเรื่อยเปื่อยใช้การไม่ได้ เราจึงเรียกว่าคนสติวิปลาส บางทีก็เรียกตรง ๆ ว่า คนเสียสติ ซึ่งคนประเภทนี้อาจทำความผิดได้ทุกอย่าง แม้แต่ฆ่ามารดาบิดาของตน

ศัตรูของสติ

สติ นั้นว่าตามจริงก็ไม่ใช่ว่าสิ่งเสียหายง่ายตายอะไรนัก ป่วยไข้แรมปีสติก็ไม่เสีย อดข้าวทั้งวันสติก็ไม่เสีย ทำงานเหนื่อยสายตัวแทบขาดสติก็ไม่เสีย แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สติเสียหายได้ อย่างง่ายตาย คือ เหล้า และสิ่งเสพติดทุกชนิด พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าเหล้า และสิ่งเสพติดทุกชนิดเป็นศัตรูของสติ แล้วทรงห้ามไว้ในศีลห้า

การฝึกสติ

นักทำงานเห็นความจำเป็นของสติ จึงพยายามหาวิธีช่วยให้เกิดสติหลายแบบหลายวิธีด้วยกัน เป็นแบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบ้าง แบบถาวรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

- พิมพ์หน้าบันทึคนัดงานไว้ในสมุดปฏิทิน
- ติดตั้งกระดานช่วยความจำไว้
- ตั้งเจ้าหน้าที่สัญญาณกลองหรือระฆังล่วงหน้า
- ตั้งเลขานุการไว้คอยเตือนงาน
- สมัยนี้เขามีเครื่องเตือนเวลาอัตโนมัติใช้เตือนสติได้ดีเหมือนกัน

การแก้ปัญหาระยะยาว

- ปฏิบัติกัมมัฏฐาน
- ทำสมาธิ

ใบกิจกรรมที่ 2

จงตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. ธรรมมีอุปการะมากประกอบด้วยองค์ธรรมกี่ประการ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. สติ แปลว่า.....

.....

3. สติมีอุปการะมากอย่างไร

.....

.....

4. สติกับสัมปชัญญะต่างกันอย่างไร จงอธิบายมาพอเข้าใจ

.....

.....

5. สติมี.....ประเภท ได้แก่

.....

.....

.....

6. วิธีการฝึกสติได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 2

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. สติมีอยู่ 2 ประเภท คือ

.....

.....

2. อะไรที่ทำให้สติเสียหายได้อย่างง่ายดาย

.....

.....

3. จิต กับ สติแตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

4. เราจะใช้สติตอนไหน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

5. นักเรียนเห็นความจำเป็นของสติ จึงพยายามหาวิธีช่วยให้เกิดสติหลายวิธีด้วยกัน คือ

ก. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

1.....

2.....

3.....

4.....

ข. การแก้ปัญหาระยะยาว

1.....

2.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ธรรมมีอุปการะมาก 2 อย่าง เวลา 1 ชั่วโมง

.....
มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันและเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

สัมปชัญญะเป็นธรรมมีอุปการะมากอย่างหนึ่ง สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว บุคคลควรมีสัมปชัญญะเพื่อให้รู้เท่าทันการกระทำของตนเอง

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับสัมปชัญญะ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย ประเภท และประโยชน์ของสัมปชัญญะได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของสัมปชัญญะได้

3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับสัมปชัญญะไปใช้ได้

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ความหมายของสัมปชัญญะ

4.2 ประเภทของสัมปชัญญะ

4.3 ลักษณะของสัมปชัญญะ

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
3	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ ของ สัมพันธภาพ ได้ ทำงาน ร่วมกับ สมาชิกกลุ่ม ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวันได้	ขั้นนำ ครู : กำหนดให้นักเรียน เข้ากลุ่มของนักเรียน ตามเดิม และซักถาม เพื่อทบทวนความรู้เดิม ครู: สติกับสัมพันธภาพ เหมือนหรือต่างกัน - สติมีกี่ประเภท อะไรบ้าง - เราสามารถนำสติ มาใช้ตอนไหน - คำกล่าวที่ว่าสติ กับสัมพันธภาพ มีอุปการะมากเพราะ อะไร ขั้นสอน ครู : ครูให้นักเรียน แต่ละกลุ่มนำ กระบวนการทำงาน กลุ่ม ไปใช้ใน การศึกษาเกี่ยวกับ หัวข้อธรรมข้อที่ 2 แล้วครูอธิบาย ความหมายประเภท ประโยชน์ของ สัมพันธภาพให้ นักเรียนเข้าใจ	นักเรียน : ตอบ ว่าต่างกัน สติมี 2 ประเภท คือสติขั้นต่ำ กับ สติขั้นสูง ก่อนทำ ก่อนพูด และก่อนคิด เพราะธรรมเหล่า อื่นจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัย สติสัมพันธภาพ นักเรียน : นักเรียนศึกษา ประโยชน์ของ สติ และ สัมพันธภาพ นักเรียนช่วยกัน ศึกษาหัวข้อธรรม สรุปเป็น Mind Mapping	ใบ กิจกรรม	สังเกตจาก ความสนใจ และการตอบ คำถาม สังเกตจาก ความสนใจ ความร่วมมือ ในกลุ่ม

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ครู : แจกใบความรู้ให้ นักเรียนแต่ละกลุ่ม ศึกษา ครูให้นักเรียน นำเสนองาน ครู : ครูใช้คำถามเพื่อให้ นักเรียนอภิปรายผล การศึกษาข้อมูล - สัมผัสัญญะมีกี่ ประเภท - เราควรใช้ สัมผัสัญญะตอนไหน ถ้าสติเปรียบเหมือน กับดวงไฟ แต่ สัมผัสัญญะเปรียบ เหมือนอะไร ขั้นสรุป ครู : ท่านกำหนด ลักษณะสัมผัสัญญะไว้กี่ ประการ ครู : สัมผัสัญญะมีผลดี อย่างไร ครู : ในชีวิต ประจำวันของนักเรียน ควรมีสติสัมผัสัญญะอยู่ กับตัวตลอดไหม</p>	<p>นักเรียน แต่ละ กลุ่มส่งตัวแทน นำเสนอ ผลงาน นักเรียนตอบ คำถาม มี 4 ประเภท นักเรียนตอบ คำถาม ขณะกำลังทำ กำลังพูด และ กำลังคิด นักเรียน ตอบคำถาม แสงสว่างของ ดวงไฟ นักเรียน ตอบคำถาม มี 4 ประการ นักเรียนตอบ คำถาม ไม่มัวทำในสิ่งที่ ไร้ประโยชน์ นักเรียน ตอบคำถาม ควรมีทุกขณะที่ ทำงาน</p>	<p>สังเกตจาก การตอบ คำถาม ของ นักเรียน</p>	<p>การอธิบายและ อภิปรายของ สมาชิกในกลุ่ม</p>

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้เรียน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นทบทวนความรู้</p> <p>เป็นกลุ่ม</p> <p>ครู :ครูให้นักเรียน ช่วยกันสรุปหัวข้อธรรม ทั้ง 2 ให้เพื่อนฟัง และ อธิบายกันภายในกลุ่ม</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู แจกแบบทดสอบให้ นักเรียนแต่ละคนให้ นักเรียนทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p> <p>หลังจากนั้นนำคะแนน แต่ละกลุ่มมาเฉลี่ยกลุ่ม ใดได้คะแนนสูงสุดจะ ได้ติดบนป้ายนิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครู :ครูตรวจข้อสอบ แล้วสรุปคะแนนของ นักเรียนแต่ละกลุ่ม</p> <p>ครู :ครูติดชื่อกลุ่มและ ชื่อสมาชิกในกลุ่มป้าย นิเทศ</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนร่วมกัน อภิปรายและสรุป เนื้อหาให้เพื่อน ฟัง</p> <p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนแต่ละคน ทำแบบทดสอบ ย่อยใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบ ทดสอบ</p> <p>ป้ายนิเทศ</p>	<p>ตรวจ แบบทดสอบ</p>

เอกสารประกอบการเรียนที่ 3

หัวข้อธรรม ธรรมมีอุปการะมาก เรื่อง สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

ความหมายของสัมปชัญญะ

สัมปชัญญะแปลว่า ความรู้ตัว ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ชัด ความรู้ทั่วชัด ความตระหนักรวม หมายถึง ความรู้ตัวในเวลากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด คอยกำจัดธรรมที่เป็นข้าศึก คือ ความไม่รู้เท่าทัน

ประเภทของสัมปชัญญะ

สัมปชัญญะ มี 4 ประเภท คือ (1) สาดถกสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่ามีประโยชน์ หมายถึง ความตระหนักรวมในจุดหมาย คือ ความรู้ตระหนักที่จะเลือกทำสิ่งที่ตรงกับวัตถุประสงค์หรืออำนาจประโยชน์ที่มุ่งหมาย (2) สัปายสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าเป็นสัปายะ หมายถึง ความตระหนักรวมในความเหมาะสมเกื้อกูล คือความรู้ตระหนักที่จะเลือกทำแต่สิ่งที่เหมาะสมแก่ภาวะของตน (3) โจรสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าเป็น โจร หมายถึง ความตระหนักรวมในแดนงานของตน คือ ความรู้ตระหนักที่จะคุมกายและจิตไว้ให้อยู่ในกิจในประเด็น หรือแดนงานของตน ไม่ให้เขว เติล็ด เลื่อนลอย หรือหลงลืมไม่เสีย (4) อสัม โมหสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าไม่หลง หมายถึง ความตระหนักรวมในตัวเนื้อหา สภาวะ ไม่หลงไหลพันเพี้ยน คือความรู้ตระหนักในเรื่องราว เนื้อหา สารและสภาวะของสิ่งที่ตนเกี่ยวข้องหรือกระทำอยู่นั้นตามที่เป็นอย่างจริง โดยสมมติสัจจะ หรือตลอดถึงโดยปรมัตตสัจจะ มิใช่พรูวดพราดทำไปหรือสักแต่จะทำ มิใช่ทำอย่างมมกายไม่รู้เรื่อง และไม่ถูกหลอกให้ลุ่มหลงเป็นต้น

สรุปความ

สติและสัมปชัญญะทั้ง 2 อย่างนี้ ควรทำให้เกิดมีขึ้นในตน คือ ในเวลาจะทำ จะพูด จะคิด ก็ไม่ละสติสัมปชัญญะ มีสติสัมปชัญญะคอยควบคุมรักษาจิตไว้ให้ตั้งมั่นแน่วแน่ในทางที่ดีมีประโยชน์ เพื่อ ไม่ให้ความชั่วเข้าครอบงำหรือย้ายจิตได้ เปรียบเหมือนมารดาบิดามีอุปการะมากแก่บุตรธิดา ห้ามไม่ให้ทำความชั่วแนะนำให้ทำแต่ความดี และคอยป้องกันเมื่อบุตรธิดาประมาทพลั้งเผลอ สติเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนเรา ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า สติ สัพพตถ ปตฺติยา ในการทำงานทุกอย่าง จำเป็นต้องมีสติ

สติเปรียบเหมือนดวงไฟ สัมปชัญญะเปรียบเหมือนแสงสว่างของดวงไฟ สติจำต้องใช้ในเวลาก่อนแต่จะทำ ก่อนแต่จะพูด ก่อนแต่จะคิด สัมปชัญญะจำต้องใช้ในเวลากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด สติเป็นได้ทั้งอดีตกาล ปัจจุบันกาลและอนาคตกาล สัมปชัญญะเป็นได้เฉพาะปัจจุบันกาล เท่านั้น

เหตุที่ท่านจัดสติและสัมปชัญญะว่าเป็นธรรมมีอุปการะมาก เพราะธรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสติสัมปชัญญะ ถ้าสติสัมปชัญญะไม่มี ธรรมเหล่านี้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ฉะนั้น ท่านจึงยกสติและสัมปชัญญะขึ้นแสดงได้ว่าเป็นธรรมมีอุปการะมาก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พหูุปการธรรม”

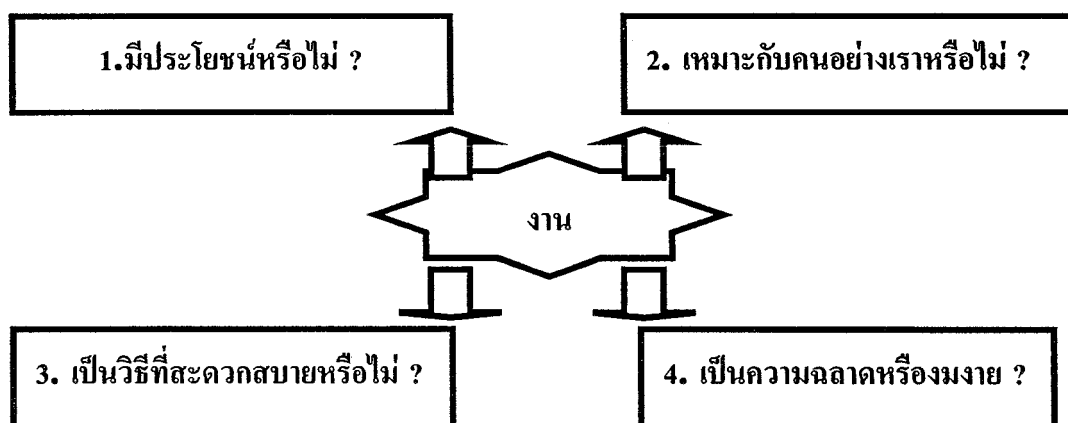
อุปการะธรรมข้อที่ 2 คือ สัมปชัญญะ แปลว่า ความรู้ตัว ความหมายเบื้องต้นก็คือว่า รู้ตัวว่าตัวกำลังทำอะไร เช่น

ตนกำลังฟังเทศน์	รู้ตัวว่าตนกำลังฟังเทศน์
ตนกำลังเขียนหนังสือ	รู้ตัวว่าตนกำลังเขียนหนังสือ
ตนกำลังเดิน	รู้ตัวว่าตนกำลังเดิน
ตนกำลังขับรถ	รู้ตัวว่าตนกำลังขับรถ
ตนกำลังข้ามถนน	รู้ตัวว่าตนกำลังเดินข้ามถนน

ลักษณะสัมปชัญญะ

ในคัมภีร์อรรถกถาปาฎีกาวรรค (คือคัมภีร์อธิบายข้อธรรมในพระไตรปิฎก) ท่านกำหนดลักษณะสัมปชัญญะไว้ 4 ประการ คือ

1. รู้ตัวว่าการที่ตนกำลังทำนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่
2. รู้ตัวว่าการที่ตนกำลังทำนั้นเหมาะกับตนหรือไม่
3. รู้ตัวว่าการที่ตนกำลังทำนั้นเป็นความสุขหรือความทุกข์อย่างไร
4. รู้ตัวว่าการที่ตนกำลังทำนั้นเป็นความงดงามหรือไม่

ใบกิจกรรมที่ 3

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ในคัมภีร์อรรถกถาปาฐิกวรรค ท่านกำหนดลักษณะสัมปชัญญะไว้.....ประการ คือ

1.1 .....

1.2.....

1.3.....

1.3.....

2. สติกับสัมปชัญญะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. สติและสัมปชัญญะเป็นธรรมมีอุปการะมาก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า

.....

.....

.....

.....

4. เมื่อความชั่วเข้ารุกรานจิตใจ สติและสัมปชัญญะจะทำหน้าที่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงและแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 3

จงตอบคำถามต่อไปนี้

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง

ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. สติและสัมปชัญญะทั้ง 2 อย่างนี้ ควรทำอย่างไร ?

ก. ควรทำให้เกิดขึ้นในตน

ข. ควรทำให้เกิดขึ้นในผู้อื่น

ค. ควรทำให้เกิดขึ้นในตนและผู้อื่น

ง. ถูกทุกข้อ

2. โจรสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าเป็นโจร หมายถึงอะไร ?

ก. ความตระหนักในจุดหมาย

ข. ความตระหนักในความเหมาะสมแก่กุศล

ค. ความตระหนักในแดนงามของตน

ง. ความตระหนักในเนื้อหาสภาวะ

3. สัปายสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าเป็นสัปายะ หมายถึงอะไร?

ก. ความตระหนักในความเหมาะสมแก่กุศล

ข. ความตระหนักในเนื้อหาสภาวะ

ค. ความตระหนักในจุดหมาย

ง. ความตระหนักในแดนงามของตน

4. อสัมโมหสัมปชัญญะ ความรู้ชัดว่าไม่หลง?

ก. ความตระหนักในเนื้อหาสภาวะ

ข. ความตระหนักในแดนงามของตน

ค. ความตระหนักในจุดหมาย

ง. ความตระหนักในความเหมาะสมแก่กุศล

5. เราควรใช้สัมปชัญญะในตอนไหน?

ก. ขณะกำลังทำ กำลังพูด

ข. หลังพูด หลังคิด

ค. ขณะก่อนแต่จะทำ กำลังคิด

ง. ถูกทุกข้อ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ธรรมเป็นโลกบาล 2 อย่าง

เวลา 1 ชั่วโมง

.....
 มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
 ชีวิตประจำวันและเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

ธรรมเป็นโลกบาล แปลว่า ธรรมที่เป็นเครื่องคุ้มครองโลก หมายถึง คุณธรรม คือ หิริ และ
 โอตตัปปะ 2 ประการนี้เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาโลกคือ หมูสัตว์ที่อาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินนี้
 ให้อยู่เย็นเป็นสุข หิริ หมายถึง ความละอายต่อการทำชั่วทุจริตต่าง ๆ

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับหิริ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย ธรรมเป็นโลกบาล และประโยชน์ของหิริได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดธรรมเป็นโลกบาล และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ธรรมเป็นโลกบาล

4.2 ความหมายของหิริ

4.3 สาเหตุการเกิดหิริ

4.4 ประโยชน์ของหิริ

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
4	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ของ ธรรมเป็น โลกบาลได้ อธิบาย เกี่ยวกับ ประโยชน์ และหน้าที่ ของหิริได้ นำไป ประยุกต์ใช้ใน ชีวิต ประจำวันได้	ขั้นนำ ครู: ให้นักเรียนเข้า กลุ่มเดิมกลุ่มละ 4 คน ครูสนทนาเกี่ยวกับ หลักธรรมและคนที่ อาศัยอยู่ในโลก ครู : ใช้คำถามเพื่อให้ นักเรียนเกิดความ กระตือรือร้น - นักเรียนคิดว่าโลกที่ นักเรียนเคยรู้จักมี อะไรบ้าง - มนุษย์กับสัตว์มี อะไรที่แตกต่างกัน - ทำไมสังคมมนุษย์ ถึงวุ่นวาย	นักเรียนตอบ คำถาม: โลกมนุษย์ เทวโลก นักเรียนตอบ คำถาม: มนุษย์เป็นสัตว์ ประเสริฐ เพราะขาด คุณธรรม		

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นสอน</p> <p>ครู : ครูแจกใบความรู้ หัวข้อธรรม “ธรรมเป็น โลกบาล” ให้นักเรียนแต่ละ กลุ่มศึกษาให้เข้าใจ</p> <p>ครู : ให้คำแนะนำนักเรียน วิธีการทำงานกลุ่ม</p> <p>ครู : นักเรียนในกลุ่มต้อง ช่วยเหลือกัน อภิปรายและ ค้นหาคำตอบจาก ใบความรู้ที่แจกให้</p> <p>ครู : เมื่อนักเรียนทำงานใน กลุ่มเรียบร้อยแล้วให้ส่ง ตัวแทนนำเสนอผลงานหน้า ชั้นเรียน</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>ครู : ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปธรรมเป็นโลกบาล แปลว่า ธรรมเป็นเครื่อง คุ้มครองโลกคือหิริและ โอตตปปะ 2 ประการนี้เป็น เครื่องคุ้มครองรักษาโลก คือ หมู่สัตว์ที่อาศัยอยู่บนพื้น แผ่นดินนี้ให้อยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากการอยู่ร้อนนอนทุกข์ ได้ด้วยดี</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนศึกษา วิธีการทำ กิจกรรมจาก ใบกิจกรรม บันทึกข้อมูล</p> <p>นักเรียนส่ง ตัวแทนแต่ละ กลุ่มนำเสนอ ผลงาน</p> <p>นักเรียนสรุป กิจกรรม</p> <p>นักเรียนช่วยกัน สรุปประเด็น สำคัญของหัวข้อ ธรรม</p>	ใบกิจกรรม	<p>สังเกต การนำเสนอ ของนักเรียน</p> <p>สังเกตจา การร่วมมือกัน ทบทวนความรู้ ภายในกลุ่ม</p>

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นทบทวนความรู้เป็น กลุ่ม ครู :ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในกลุ่มศึกษา และอธิบายให้เพื่อน ในกลุ่มฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย ครู :ครูแจกแบบทดสอบ ให้นักเรียนแต่ละคนให้ นักเรียนทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที หลังจากนั้นนำคะแนน แต่ละกลุ่มมาเฉลี่ยกลุ่ม ใดได้คะแนนสูงสุดจะ ได้ติดบนป้ายนิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล ครู :สรุปผลการตรวจ แบบทดสอบแล้วชมเชย กลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ย มากที่สุด และติดชื่อ กลุ่มและสมาชิกที่ป้าย นิเทศ</p>	<p>นักเรียนทำ แบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบเฉลย ใบกิจกรรม</p> <p>แบบทดสอบ</p> <p>ป้ายนิเทศ</p>	<p>ทดสอบ โดยใช้ แบบทดสอบ</p>

เอกสารประกอบการเรียนที่ 4

หัวข้อธรรม ธรรมเป็นโลกบาล

เรื่อง หิริ ความละอาย

ธรรมเป็นโลกบาล

ธรรมเป็นโลกบาล แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก หมายถึง คุณธรรมคือหิริและ โอตตปปะ 2 ประการนี้เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาโลกคือหมู่มสัตว์ที่อาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินนี้ให้ยูเย็นเป็นสุข พ้นจากการอยู่ร้อนนอนทุกข์ได้ด้วยดี ซึ่งถ้าโลกขาดธรรมทั้ง 2 ประการนี้ ก็จะเกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย ไม่สามารถที่จะควบคุมกันให้เป็นหมวดหมู่อยู่เป็นสุขได้ เพราะต่างคนต่างแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตด้วยกัน ผู้มีกำลังมากและพวกพ้องมาก ก็จะข่มเหงรังแกเบียดเบียนผู้มีกำลังน้อยด้วยพวกพ้อง โลกจะเต็มไปด้วยปัญหาอาชญากรรม ภัยเศรษฐกิจ พิษสงคราม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัญหาความประพฤติผิดทางเพศอย่างไม่รู้จักจบสิ้นดังพระพุทธพจน์ในจริยสูตรทุกนิบาต อังคุดตริกาย (อง.ทูก. 20/626) ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมฝ่ายขาว 2 อย่างนี้ย่อมคุ้มครองโลกไว้ ธรรม 2 อย่างคืออะไรบ้าง คือ หิริ 1 โอตตปปะ 1 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าธรรมฝ่ายขาว 2 อย่างนี้จะไม่คุ้มครองโลกไว้ ในโลกนี้ก็จะไม่ปรากฏว่า เป็นแม่ เป็นน้ำ เป็นป่า เป็นภรรยาของอาจารย์ หรือว่าเป็นภรรยาของครู ชาวโลกก็จักถึงความสาหัสไปทั่ว เหมือนกับพวกแพะกับพวกแกะ พวกไก่อกับพวกสุกร พวกสุนัขบ้านกับสุนัขจิ้งจอก ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมฝ่ายขาว 2 อย่างนี้ยังคุ้มครองโลกอยู่ ฉะนั้น จึงยังปรากฏว่า เป็นแม่ เป็นน้ำ เป็นป่า เป็นภรรยาของอาจารย์หรือว่าเป็นภรรยาของครูอยู่

ความหมายของหิริ

หิริ แปลว่า ความละอาย หมายถึงความละอายต่อการทำชั่วทุจริตต่าง ๆ ละอายใจต่อ กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ละอายใจต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย โดยไม่กล้าทำความชั่วเพราะอายคนอายผีสาวยาวเตวดา ไม่อาจทำความชั่วได้แม้ไม่มีใครรู้เห็นก็ตาม เหมือนมีอาการขยะเขยงไม่กล้าจับสิ่งโสโครก แม้จะได้ลาภยศใด ๆ ก็ตาม เพราะมีจิตสำนึกว่าความชั่วเป็นสิ่งที่ทำลายความดีงามของตนจนทำให้ตนเป็นคนชั่วนับว่าน่าอาย

เหตุเกิดของหิริ

เหตุเกิดของหิริมี 4 ประการ คือ (1) เพราะพิจารณาถึงชาติ สกุล ยศศักดิ์ และบริวาร (2) เพราะพิจารณาถึงวัยและการศึกษาของตน (3) เพราะพิจารณาได้ว่าตนเป็นคนองอาจแก่กล้า (4) เพราะพิจารณาได้ว่าอย่างไรผิด อย่างไรถูก ควรทำและไม่ควรทำ เป็นต้น คนเราเมื่อมาพิจารณา คำนึงถึงเหตุ 4 ประการนี้ข้อใดข้อหนึ่งแล้วมุ่งประพฤติแต่สิ่งที่ชอบ ที่ถูก ที่ควรเป็น ไปถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรมโดยหวังประโยชน์สุขทั้งสอง คือ ประโยชน์ผู้อื่นเป็นหลักประจำจิตใจแล้วหิริ ย่อมเกิดขึ้น

เขตแดนระหว่างคนและสัตว์

สัตว์โลกในพิภพนี้มีอยู่สองชนิดคือมนุษย์กับเดียรัจฉาน ทั้งสองอย่างมีสัญชาติญาณคล้าย ๆ กัน คือมีความรัก ความกำหนด ความโกรธ ความอยากมีชีวิตอยู่ ฯลฯ

เว้นสัตว์โลกจำพวกเดี่ยวนั้นที่ประพฤติตนในขอบเขต แม้ว่าตนอยากจะได้ อยากทำ แต่ก็ทำเฉพาะบางอย่าง เว้นเฉพาะบางอย่าง ยกตัวอย่าง เช่น การเสพงาม ก็เว้นบางคน เว้น บางกาละ เว้นบางเทศะ ด้วยเหตุนี้สังคมนมนุษย์จึงสงบเรียบร้อย

ฉะนั้น เราจึงอาจกล่าวได้ว่า หิริ - โอตตัปปะเป็นเส้นกั้นพรมแดน ระหว่างสังคมนมนุษย์กับ หมูเดียรัจฉาน ในทางตรงกันข้าม ถ้าจักรวรรณะสองข้อนี้ออกทิ้งเสียแล้วมนุษย์กับเดียรัจฉานก็ไม่มี อะไรแตกต่างกันในทางความประพฤติ

ใบกิจกรรมที่ 4

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ธรรมเป็นโลกบาล แปลว่า.....
.....
.....

2. เหตุเกิดของหิริมี.....ประการ คือ
1.....
2.....
3.....
4.....

3. ผู้ที่มีหิริ จะได้รับผลดีอย่างไรบ้าง
.....
.....
.....

4. คำว่า หิริหมายถึง.....
.....
.....

5. นักเรียนรู้ว่าสังคมปัจจุบันวุ่นวาย นักเรียนมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้สังคมสงบสุขได้
.....
.....
.....
.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 4

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย (x) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. ความไม่สงบที่เกิดขึ้นทั่วโลก เพราะขาดคุณธรรมข้อใด ?

ก. หิริ โอตตปปะ	ข. จันติ โสรังजे
ค. สติ สัมปชัญญะ	ง. ถูกทุกข้อ
2. โลก ในคำว่า “ธรรมคุ้มครองโลก” หมายถึงข้อใด ?

ก. โลกคือแผ่นดิน	ข. เทวโลก
ค. โลกคือหมู่มสัตว์	ง. ยมโลก
3. “อายุขัย กลัวบาป สวรรค์รับ บาปลา” หมายถึงธรรมข้อใด ?

ก. สติ สัมปชัญญะ	ข. หิริ โอตตปปะ
ค. วชิสุจริต 4	ง. วชิสุจริต 4
4. ผู้มีธรรมเป็นโลกบาลอยู่ในใจ ย่อมมีลักษณะเช่นไร ?

ก. เป็นคนกล้าหาญ	ข. เป็นผู้นั่งตั้งต่อหน้า ถับหลัง
ค. เป็นคนเรียบร้อย	ง. ไม่ทำชั่วทั้งต่อหน้า ถับหลัง
5. ทางพระพุทธศาสนามีอะไรเป็นเส้นคั่นพรมแดนระหว่างสังคมนุชย์กับหมู่มสัตว์เดียรัจฉาน

ก. จันติ โสรังजे	ข. หิริ โอตตปปะ
ค. บุพการี-กตัญญูทเวที	ง. สติ สัมปชัญญะ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ธรรมเป็นโลกบาล 2 อย่าง

เวลา 1 ชั่วโมง

.....
 มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้
 ในชีวิตประจำวันและเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

โศตตปปะเป็นธรรมหนึ่งของธรรมที่เป็นโลกบาล โศตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อ
 ผลการกระทำทุจริต

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับ โศตตปปะ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย เหตุเกิดและลักษณะของผู้มีหิริโศตตปปะได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์ และวิธีการฝึกโศตตปปะได้

3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับ โศตตปปะไปใช้ได้

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ความหมายของโศตตปปะ

4.2 เหตุเกิดของโศตตปปะ

4.3 วิธีฝึกหิริโศตตปปะ

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
5	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ ของคำว่า โอดตปปะ ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวัน ได้	ขั้นนำ ครู : ครูให้นักเรียน เข้ากลุ่ม ๆ ละ 4 คน ตามเดิม ครู: ใช้คำถามเพื่อกระตุ้น ความสนใจ - โอดตปปะแปลว่าอะไร - คนที่ขาดโอดตปปะ เสียแล้วเรียกว่าอย่างไรบ้าง	นักเรียนตอบ คำถาม: ความเกรงกลัว คนไม่กลัว บาปกรรม		
		ขั้นสอน ครู : ครูแจกใบความรู้ของ หัวข้อธรรม “โอดตปปะ” ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษา ครู: แนะนำให้นักเรียน เรียนรู้ถึงวิธีการจำและ การวิเคราะห์ธรรม ครู: นักเรียนในกลุ่มช่วย ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบจาก ใบความรู้ที่แจก อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ภายในกลุ่ม ครู: เมื่อนักเรียนทำงาน ในกลุ่มเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งตัวแทนนำเสนอ ผลงานหน้าชั้นเรียน	นักเรียน : นักเรียน ภายในกลุ่มแบ่ง หน้าที่กันทำงานที่ มอบหมายและ กำหนดบุคคล ในกลุ่มเพื่อ นำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน	ใบกิจกรรม	สังเกต การนำเสนอของ นักเรียน

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นสรุป</p> <p>ครู : ครูสรุปประเด็นสำคัญ และอธิบายสิ่งที่นักเรียน ไม่เข้าใจ</p> <p>ขั้นทบทวนความรู้เป็นกลุ่ม</p> <p>ครู : ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในกลุ่มศึกษาและ อธิบายให้เพื่อนในกลุ่มฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู : ครูแจกแบบทดสอบให้ นักเรียนแต่ละคนให้ นักเรียนทำแบบทดสอบใช้ เวลา 10 นาทีหลังจากนั้น นำคะแนนรายบุคคล และ กลุ่มมาเฉลี่ยกลุ่มใดได้ คะแนนสูงสุดจะได้ติดบน ป้ายนิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครู : สรุปผลการตรวจ แบบทดสอบแล้วชมเชย กลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ยมาก ที่สุดและติดชื่อกลุ่มและ สมาชิกที่ป้ายนิเทศ</p>	<p>นักเรียน : สมาชิก ในกลุ่มร่วมกัน ศึกษาสรุป และ อธิบายให้เพื่อนฟัง ถึงความหมาย เหตุ เกิด โอตตูปะ หลักการฝึกตนเอง ผลตอบแทน</p> <p>นักเรียน : นักเรียน ทุกคนทำ แบบทดสอบใช้ เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบเฉลย ใบกิจกรรม</p> <p>แบบทดสอบ</p>	<p>สังเกตจาก การร่วมมือกัน ทบทวนความรู้ ภายในกลุ่ม</p> <p>ทดสอบโดยใช้ แบบทดสอบ</p>
				ป้ายนิเทศ	

เอกสารประกอบการเรียนที่ 5

หัวข้อธรรม ธรรมเป็นโลกบาล เรื่อง โอตตปปะ ความเกรงกลัว

ความหมายของโอตตปปะ

โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัว หมายถึง ความสะดุ้งกลัวต่อผลของการทำชั่วทุจริตต่าง ๆ กล่าวคืออาการที่ไม่กล้าทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมอันดีของสังคมมนุษย์ เพราะเกรงกลัวต่อผลของบาปหรือผลแห่งการทำชั่วที่จะมาถึงตน เหมือนการที่ไม่กล้าจับไฟเพราะกลัวว่าไฟจะไหม้มือฉะนั้น

ความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่ว คือ การประพฤติทุจริตทั้งหลายทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจมีปัญญาพิจารณาเห็นชัดว่า สัตว์โลกล้วนมีกรรมเป็นของตน เกิดมาแล้วต้องเป็นผู้รับผลกรรมนั้น เมื่อพิจารณาได้ดังนี้ ย่อมมีความหวาดกลัวสะดุ้งต่อผลของกรรมชั่ว แม้เด็กน้อยก็ไม่กล้ากระทำ เช่นนี้ชื่อว่า โอตตปปะ ส่วนคนที่ไม่กล้ากระทำผิด เพราะกลัวผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชาจะลงโทษเอา อย่างนี้ไม่จัดว่าเป็นผู้มีโอตตปปะ

เหตุเกิดของโอตตปปะ

เหตุเกิดของโอตตปปะมี 3 ประการ คือ (1) เพราะกลัวตัวเองจะต้องดิเตียนเอง (2) เพราะกลัวผู้อื่นจะดิเตียนเอา (3) เพราะกลัวต่อโทษหรือความทุกข์อันจะเกิดจากการทำชั่วนั้น คนเราเมื่อมาพิจารณาคำนี้ถึงเหตุ 3 ประการเหล่านี้ ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว โอตตปปะย่อมเกิดขึ้น คนมีหิริรังเกียจจะละอายต่อการทำบาปทุจริต เปรียบเหมือนชายหนุ่มหญิงสาวผู้กำลังรักสาว รังแกงานอาบน้ำชำระ ทาของหอม ประดับตกแต่งการด้วยเครื่องนุ่งห่มอันตระการแล้ว ย่อมเสงกเกลียดกลัวตัวเองจะเป็นของโสโครกมีมูตรคูดเป็นดินฉะนั้น คนมีโอตตปปะย่อมสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาปทุจริต เปรียบเหมือนคนที่ขี้ลาดมีปกติหวาดกลัวเป็นนิจ เห็นอสรพิษ แมตัวเล็ก ๆ ก็สะดุ้งกลัว ไม่อยากเข้าใกล้ คอยพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลฉะนั้น

ลักษณะของผู้มีหิริโอตตปปะ ตัวอย่างเช่น ภรรยาจะนอกใจสามี หรือสามีคิดจะนอกใจภรรยา แต่กลัวศีลของตนจะขาด เช่นนี้จึงว่าเป็นผู้มีหิริโอตตปปะได้ เพราะเขาทั้งสองนั้นมุ่งประพฤติธรรมเป็นหลักสำคัญ ส่วนนักเรียนที่ลอบนำแบบเข้ามาดูในขณะที่สอบไล่ แต่คอยระวังไม่ให้กรรมการหรือเจ้าหน้าที่เห็น เพราะกลัวจะถูกจับได้ เช่นนี้ไม่จัดว่ามีหิริและโอตตปปะ เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการกล้ากระทำความชั่วทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง ส่อลักษณะให้รู้ว่าเป็นคนไม่มียางอาย กล้ากระทำความผิดได้ทุกอย่าง

คนที่ขาดหิริเสียแล้ว ภาษาไทยเราชอบเรียกว่า คนหน้าด้าน คนไม่มียางอาย คนหน้าหนา ส่วนคนที่ขาดโอตตปปะเสียแล้ว เรียกว่า คนมีจกาทิฐ คนไม่กลัวบาปกรรม บ้าระห่ำ เป็นต้น

วิธีฝึกหิริโอตตปปะ

สิ่งช่วยยวนในโลก ที่จะทำให้คนเราละทิ้งหิริโอตตปปะ มีอยู่เป็นอันมาก ในคัมภีร์อรรถกถาอติวุตตะกาทานณะหลักปฏิบัติไว้ 4 ประการ คือ

1. ให้พิจารณาถึงชาติตระกูลของตน เช่นค่านึงว่า เราเป็นมนุษย์ชาติ มารดาบิดาอบรมมาในทางดี หากควรที่จะเกลือกกลั้วด้วยความชั่วไม่
2. ให้พิจารณาถึงวัยของตน เช่นค่านึงว่า ตัวเรามีอายุอานามมากแล้ว เป็นผู้ใหญ่เป็นพ่อคน แม่คน หากควรที่จะทำชั่วอย่างเล็ก ๆ ไม่
3. ให้พิจารณาถึงกำลังของตน เช่นพิจารณาว่า ตัวเองก็เป็นคนมีกำลังความรู้ความสามารถ ร่างกายก็แข็งแรงอยู่ หากควรที่จะทำกรรมเลวทรามเยี่ยงคนทุพพลภาพไม่
4. ให้พิจารณาถึงความรู้ของตน เช่นค่านึงถึงว่า เราเองเป็นคนมีวิชาความรู้ เคยบวชเรียนมาแล้วแต่คนที่มีความรู้น้อยกว่าเราเขายังทำมาหากิน โดยสุจริตได้ การทำบาปนั้นเป็นเรื่องของคนไร้การศึกษา เราจึงไม่ควรทำ

สรุปความ

หิริ มีความละอายใจต่อความชั่วเป็นลักษณะ โอตตปปะ มีความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่วเป็นลักษณะบุคคลผู้มีหิริและโอตตปปะทั้ง 2 ประการอยู่ในจิตใจย่อมเป็นคนมีอริยาสัย โอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน ย่อมรังเกียจกลัวต่อความชั่วร้ายเสียหายต่าง ๆ ไม่กล้ากระทำความชั่วทุกอย่างทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง เพราะธรรมทั้ง 2 ประการนี้เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวและปราบปรามใจไม่ให้กระทำความชั่วได้ ถึงแม้มีโอกาสที่แน่ใจได้ว่าไม่มีผู้รู้เห็น ไม่มีใครได้ยินหรือสงสัย แต่เมื่อพิจารณาได้ว่าการกระทำนั้นเป็นความชั่ว

แล้ว ก็ให้รู้สึกละเอียดอ่อนเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำชั่วลงไป เมื่อไม่กระทำชั่ว ก็ย่อมไม่ได้รับผลชั่ว ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่ต้องเดือดร้อน จะยืน เดิน นั่ง นอน ก็เป็นสุขทุกอิริยาบถ

หิริและโอตตปะทั้ง 2 ประการนี้มีชื่อเรียกว่า สุกกธรรม แปลว่า ธรรมฝ่ายขาว และ โลกपालธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับคุ้มครองโลก โดยมีความหมายว่าเป็นธรรมคุ้มครองโลกคือห่มุมนุญย์ให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โดยไม่ต้องเบียดเบียนซึ่งกัน และมีเมตตากรุณาต่อกัน ต่างไว้วางใจกันได้ในเรื่องทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของกันและกัน เป็นธรรมที่รักษาผู้ประพฤติปฏิบัติไว้ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว กล่าวคือ ย่อมชักนำจิตใจของผู้นั้นให้เกิดความละเอียด ความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่วและผลของความชั่วที่จะติดตามมา โดยป้องกันไม่ให้กระทำความชั่วในที่ลับและในที่แจ้ง เป็นธรรมพื้นฐานทำให้เกิดศีล คือ ความเรียบร้อยทางกาย ทางวาจาเป็นเครื่องประดับภายใน เป็นพื้นฐานของของจิตใจและเรียกอีกอย่างว่า เทวธรรม แปลว่า ธรรมของเทวดา หมายถึงเป็นธรรมทำคนให้เป็นเทวดา เพราะเป็นคุณธรรมอุปถัมภ์ผู้ประพฤติปฏิบัติให้เป็นบุคคลผู้ประเสริฐในหมู่มนุษย์ ซึ่งเป็นเหตุให้ไปเกิดในเทวโลก อีกทั้งเป็นหนทางแห่งความบริสุทธิ์

ใบกิจกรรมที่ 5

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. สิ่งช่วยวนในโลก ที่จะทำให้คนเราละทิ้งทริโอดตัปปะ มีอยู่เป็นอันมากในคัมภีร์อรรถกถา
อติวุตตะกาทำนณะหลักปฏิบัติไว้ 4 ประการ คือ อะไรบ้าง

1.1.....

1.2.....

1.3.....

1.4.....

2. คนที่ขาดโอดตัปปะ เรียกว่าอะไร

.....

.....

.....

.....

3. สุกกธรรม หมายถึง.....

.....

4. เทวธรรม หมายถึง.....

.....

.....

5. ความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่วคืออย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 5

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. คนที่ขาดโอดตบปะ เรียกว่าอะไร

.....

.....

.....

.....

2. ในทางพระพุทธศาสนามีอะไรเป็นเส้นคั่นพรมแดนระหว่างสังคมนุญย์กับหมู่เดียรัจฉาน

.....

.....

.....

3. ธรรมเป็นโลกบาล ชื่อว่า คຸ້ມครองโลก เพราะ

.....

.....

.....

4. ธรรมเป็นโลกบาล ชื่อว่า “เทวธรรม” เพราะ

.....

.....

.....

5. สาเหตุที่ทำให้เกิดโอดตบปะได้แก่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ธรรมอันทำให้งาม 2 อย่าง เวลา 1 ชั่วโมง

.....
มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

ธรรมอันทำให้งาม หมายถึง ธรรมที่ทำบุคคลให้งามด้วยกิริยา วาจา และใจเป็นธรรม
ระดับให้งามในภายใน กล่าวคือทำให้เป็นผู้มีอริยาศัยใจงาม มีน้ำใจ อุดม มีความเยือกเย็น
สามารถยับยั้งการหยาบหิมน และอดกลั้นสิ่งชั่วและเข้ายวนได้ มีความสงบเสงี่ยมอยู่ใน
ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความทุกข์ยาก

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับขันติ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

- 3.1.1 บอกความหมาย ประเภท และประโยชน์ของขันติได้
- 3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับธรรมอันทำให้งาม และวิธีการสร้างความงามได้
- 3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้ สามารถนำหลักธรรมเกี่ยวกับขันติไปใช้ได้ถูกต้อง

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

- 3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล
- 3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้
- 3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

- 3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ
- 3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น
- 3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. ตารางเรียนรู้

- 4.1 ธรรมเนียมทำให้งาม
- 4.2 ความหมายของขันติ
- 4.3 ประเภทของขันติ
- 4.4 ผลดีของขันติ
- 4.5 อานิสงส์ของขันติ
- 4.6 วิธีสร้างความงาม
- 4.7 ธรรมสำหรับแต่ใจ

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
6	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ ของหัวข้อ ธรรม “ธรรมอัน ทำให้งาม ได้ บอก ความหมาย ของคำว่า ขันติได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวัน ได้	<p>ขั้นนำ</p> <p>ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม เดิม ครูพูดเกี่ยวกับความงาม โดยการพูดเปรียบเทียบ ความงามเหมือนกับ ต้นไม้ หรือดอกไม้</p> <p>ครู : สุ่มถามนักเรียนที่ ละคนเพื่อกระตุ้น ความสนใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความงามมี กี่ประเภท - ขันติ คืออะไร <p>ขั้นสอน</p> <p>ครู:ครูแจกใบความรู้ หัวข้อธรรม “ธรรมอัน ทำให้งาม” ให้นักเรียน แต่ละกลุ่มศึกษาให้ เข้าใจ</p> <p>ครู :นักเรียนในกลุ่ม ช่วยกันค้นหาคำตอบ จากใบความรู้ที่แจก และอภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกัน ภายในกลุ่ม</p>	<p>มี 2 ประเภท คือ ความงามภายใน และความงาม ภายนอก คือ ความอดทน</p> <p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนภายใน กลุ่มแบ่งหน้าที่ กันค้นหาข้อมูล จากใบกิจกรรม พร้อมทั้งส่ง ตัวแทนกลุ่ม ออกมานำเสนอ ผลงาน</p>	ใบ กิจกรรม	<p>สังเกตการตอบ คำถามความ สนใจ</p> <p>สังเกต การนำเสนอ ผลงานของ นักเรียน</p>

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ครู : เมื่อนักเรียนทำงาน ในกลุ่มเรียบร้อยแล้วให้ แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน นำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>ครู : ครูสรุปประเด็น สำคัญ และอธิบายสิ่งที่ นักเรียนยังไม่เข้าใจ ธรรมชาติอันทำให้งาม หมายถึง ธรรมชาติที่ บุคคลให้งามด้วยกิริยา วาจา และใจ</p> <p>ขั้นทบทวนความรู้เป็น กลุ่ม</p> <p>ครู : ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในแต่ละกลุ่ม ศึกษาค้นคว้า และอธิบาย ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู : ครูแจกแบบทดสอบ ให้นักเรียนแต่ละคนทำ ใช้เวลา 10 นาที</p> <p>หลังจากนั้นนำคะแนน รายบุคคลและคะแนน กลุ่มมาเฉลี่ยกลุ่มใดได้ คะแนนสูงสุดจะได้ติด บนป้ายนิเทศ</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนช่วยกัน สรุปประเด็น สำคัญ</p> <p>นักเรียน :</p> <p>สมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันศึกษา ข้อมูลจาก ใบความรู้ สรุป และอธิบายให้ เพื่อนฟัง</p> <p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนทุกคน ทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบเฉลย</p> <p>ใบกิจกรรม</p> <p>แบบทดสอบ</p>	<p>สังเกต</p> <p>การร่วมกัน</p> <p>ทบทวนความรู้ ภายในกลุ่ม</p> <p>ทดสอบโดยใช้ แบบทดสอบ</p>

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		ขั้นให้รางวัล ครู :ครูสรุปผลการ ตรวจสอบทดสอบแล้ว ชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนน เก่งที่สุดและติด ชื่อกลุ่มและสมาชิกที่ ป้ายนิเทศ		ป้ายนิเทศ	

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

เอกสารประกอบการเรียนที่ 6

หัวข้อธรรม ธรรมอันทำให้งาม
เรื่อง ขันติ ความอดทน

ธรรมอันทำให้งาม

ธรรมอันทำให้งาม หมายถึง ธรรมที่ทำให้บุคคลให้งามด้วยกิริยา วาจา และเป็นธรรมระดับให้งามในภายใน กล่าวคือทำให้เป็นผู้มีอัธยาศัยใจงาม มีน้ำใจอดทน มีความเอื้อเฟื้อ สามารถยอมรับการข่มขู่และอดกลั้นสิ่งชั่วและเขี้ยววนได้ มีความสงบเสงี่ยมอยู่ใน ประกอบด้วยองค์ธรรม 2 ประการ คือ 1) ขันติ 2) โสรัจจะ

ความหมายของขันติ

ขันติ แปลว่า ความอดทน หมายถึงความอดทนต่อความทุกข์ยาก ลำบากตรากตรำในการประกอบกิจเลี้ยงชีพ อดทนต่อภัยธรรมชาติ หนาวร้อน และสัตว์ร้ายเบียดเบียน อดกลั้นต่อคำกล่าวล่วงเกินอดใจต่อสิ่งชั่ววน ความอดได้ ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ มีความทนทานด้วยกำลังใจไม่พริ้วพริ้งต่อทุกข์เป็นลักษณะ มีการตัดมูลเหตุแห่งบาปอกุศลทั้งปวงเป็นหน้าที่

ความงามมีอยู่ 2 ประเภท คือ ความงามภายนอกและความภายใน ความงามภายนอกนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ เพราะเป็นความงามแห่งรูปร่างที่ธรรมดาคัดแต่งมา ซึ่งมีมากมายหลายอย่างด้วยกัน เช่น รูปร่าง หน้างาม เป็นต้น และถ้าไม่งามตามธรรมชาติเช่นนั้นก็ใช้เครื่องประดับมาตกแต่งให้งามได้เช่น แต่งหน้า แต่งผม เป็นต้น ส่วนความงามภายในนั้นได้แก่ ความงามแห่งใจ กล่าวคือ เมื่อถูกสัมผัสแห่งลมและแดด เป็นต้นหรือได้รับทุกขเวทนา เพราะความเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเมื่อมีอารมณ์อันไม่เป็นที่พอใจมากระทบกระทั่งเข้าก็อดกลั้นไว้ได้ไม่แสดงอาการต่าง ๆ ทั้งทางกายและทางวาจาให้ปรากฏ เช่นนี้ชื่อว่าขันติ

ประเภทของขันติ

ขันติมี 3 ประเภท คือ(1) ทนกรากกรำ หมายถึงความอดทนต่อความหนาว ความร้อน ลม แดด สัมผัสแห่งเหลือบยุง และสัตว์เลื้อยคลาน เป็นต้น มุ่งประกอบการทำงานเป็นสำคัญ โดยไม่พริ้วพริ้งต่อความหนาว ความร้อน เป็นต้น (2) ทนลำบาก หมายถึงความอดทนต่อทุกเวทนา อันเกิดจากความเจ็บไข้มีประการต่าง ๆ เช่น ปวดท้อง ปวดหัว เป็นไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น แม้ความเจ็บไข้นั้นจะมีการแรงกล้าอย่างไรก็ตามก็ไม่แสดงอาการกระสับกระส่าย หรือทูลงทูลาย ให้ปรากฏ (3) ทนเจ็บใจ หมายถึงความอดทนต่อความหมิ่นประมาทที่ผู้อื่นกระทำ มีคำกล่าวเสียดสี เป็นต้น

ผลดีของขันติ

ผลดีของขันติทั้ง 3 ประการคือ ทนกรากกรำ ย่อมเป็นปัจจัยให้ทำการงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทนลำบาก ย่อมเป็นปัจจัยให้มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ทุกคนต้องการในโลกนี้ ทนเจ็บใจ ย่อมเป็นปัจจัยไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ผิดหรือผิดพลาดด้วยอำนาจโทสะ

ขันติทั้ง 3 ประเภทนั้น 2 ข้อข้างต้น คือการกรากกรำและทนลำบาก ยังไม่จัดว่าเป็นขันติอย่างแท้จริง ส่วนข้อสุดท้าย คือ ทนเจ็บใจ ได้ชื่อเป็นขันติอย่างแท้จริง ซึ่งท่านเรียกว่า อธิวาสนขันติ แปลว่าความอดกลั้น เพราะเป็นความอดทนต่ออนิฏฐารมณ์ คือ อารมณ์ที่ไม่ชอบใจ ไม่ปรารถนาซึ่งมากระทบเข้า ซึ่งเป็นการยากที่ทุกคนจะทำการอดกลั้นได้ เพราะธรรมชาติเป็นข้าศึกของขันติ คือ โกรธ ความโกรธ บุคคลใช้ขันติในเวลาที่เหมาะสมกับอารมณ์อันไม่น่าปรารถนา

อานิสงส์ของขันติ

ขันติมีอานิสงส์ 5 ประการ คือ (1) เป็นที่รักที่ชอใจของคนเป็นอันมาก (2) ไม่มากด้วยเวร (3) ไม่มากด้วยโทษ (4) เวลาจะตายไม่หลง (5) ตายแล้วไปสู่คติโลกสวรรค์

เหตุเกิดของขันติ ขันติเกิดขึ้นเพราะการพิจารณา เพราะความสำรวมระวัง เพราะความมีสติสัมปชัญญะ เพราะความมีหิริและโอตตัปปะ และเพราะการมีจิตใจหนักแน่น

ความรัก

ปัญหาต่อไปมีว่า ทำอย่างไรคนอื่นเขาจะช่วยสนับสนุนให้เรา ตามหลักจิตวิทยาเมื่อกล่าวโดยสรุป คนเราจะช่วยเหลือกันก็เพราะมีความรัก คือถ้ารักกันแล้วก็ช่วย ถ้าเกลียดกันเขาก็ไม่ช่วย ความรักที่ว่านี้โปรดเข้าใจว่า หมายถึงความรักทุกสถาน เช่น มารดาบิดารักบุตร เพื่อนรักเพื่อน หมู่สาวรักกัน ครูรักศิษย์ ฯลฯ คนเราถ้ามีคนอื่นรักใคร่นับถือมากเท่าไร ก็ยังมีทางเจริญก้าวหน้าได้มาก

ความงาม

ทำอย่างไรเล่าคนอื่นเขาจึงจะรักเรา ข้อนี้ก็ต้องตอบตามหลักจิตวิทยา คือ จิตของคนเรามีปรกติรัก “ความงาม” มีความงามอยู่ที่ไหนจิตของคนก็จะไปรักพัวพันอยู่ที่นั่น ต้นไม้งามก็รัก ป่างามก็รัก ทิวทัศน์งามก็รัก น้ำตกงามก็รัก ดอกไม้งามก็รัก ไม่ใช่แต่ธรรมชาติ แม้สัตว์งามก็รัก ไก่งาม แมวงาม หมางาม ลิงงาม ช้างงาม ม้างาม คนก็รัก รักที่มันมีความงาม แม้แต่หนังสือหนังงูงาม ๆ ก็รัก

ความงามนั้น แม้ไปมีอยู่ในของที่ไม่มีจิตมีใจและในสัตว์เดียรฉาน ก็ยังมีอิทธิพลทำให้คนรัก ถ้าสิ่งที่ว่านี้ไปมีอยู่ในคนซึ่งพูดกันรู้เรื่อง ก็ยังมีอิทธิพลทำให้คนรัก

มนุษย์เรานี้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลแห่งความงามแทบทุกกลมหายใจก็ว่าได้ ไม่ว่าจะคนจะคิดอ่านทำอะไร ทำวัด ทำบ้าน ทำถนนหนทาง ทำเครื่องนุ่งห่ม ทำมิดทำพริ้ว ทำหอกทำดาบ ก็ไม่ลืมที่จะเอาความงามแทรกเข้าไว้ทั้งนั้น จะว่าอะไรมีแม่แต่นางพยาบาลเขาจะเอาผ้าพันแผลให้คนไข้ เขาก็ต้องพันงาม ๆ คนไข้ตายลงสัปเหร่อเขาจะมัดใส่โลงเขาก็มัดงาม ๆ โลงที่จะใส่เขาก็แต่งสวยงาม หลุมที่จะฝังและเตาที่จะเผาเขาก็ประดิษฐ์ประคอยให้งาม จนกระทั่งเผาแล้วโลงที่จะใส่กระดูกเขาก็เลือกเอาใบงาม ๆ บางสิ่งบางอย่างมันของร้ายแท้ ๆ อย่างเช่น ลูกระเบิดทำลาย ที่คู่สงครามจะเอาบรรจุทุกเครื่องบิน ไปทิ้งใส่ข้าศึก ให้มันแตกกระจายทำลายล้าง นักสร้างลูกระเบิดก็ยังอุตสาหะตกแต่งสวยงาม

วิธีสร้างความงาม

งามอารมณ์ คืองามเครื่องแต่งตัว นิยมทรง นิยมสี นิยมชนิด งามอารมณ์นี้เป็นความงามขั้นนอกที่สุด ไม่ช้าไม่นานก็ล้าสมัย หหมดความนิยม และเป็นเพียงความงามที่ซื้อหาขอยืม หรือขโมยกันมาก็ได้ สู้งามร่างกายไม่ได้

งามร่างกาย คืองานที่เรื้อนร่าง ทรงงาม ผิวงาม ผงงาม ฟันงาม ใบหน้างาม มืองาม นิ้วงาม ฯลฯ งามร่างกายนี้มีค่ากว่างามอาภรณ์ แต่ก็ เป็นความงามไม่จีรังยั่งยืนและเป็นประกันว่าผู้นั้นเป็นคนดีหรือคนร้ายไม่ได้ ถ้าจะให้แน่นอนกว่านี้ต้องดูที่มารยาท

งามมารยาท คืองานกิริยา งามวาจา เช่นเป็นคนรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตัว มีสัมมาคารวะ พุดจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส คนที่มีมารยาทงามนั้นย่อมมีเสน่ห์ผู้รักจิตใจของคนอื่นได้แน่นอน แต่ก็มีอีกแหละ มารยาทของคนเป็นสิ่งที่สร้างทำได้ แม้แต่เพศฆราวาสก็ยังมีพุดวาจาไพเราะกับนักโทษที่ตนจะประหาร คนโบราณท่านจึงได้กล่าวเตือนไว้หลายอย่างเช่นว่า “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ” หรือ “ปากหวานกันเปรี้ยว” หรือว่า “หน้าเนื้อใจเสือ” เหล่านี้เป็นต้น

งามจิตใจ คือเป็นคนใจงาม ใจบุญ ใจเมตตา ใจกรุณา ฯลฯ งามที่ใจนี้เป็นยอดงามของมนุษย์ เพราะเป็นใจเป็นเสน่ห์ลึกลับซึ่ง เป็นความงามที่ไม่จีรัง เป็นความงามที่ไม่ล้ำสมัย เพราะฉะนั้นพระบรมศาสดาจึงทรงสอนให้เราตกแต่งจิตใจของตนให้เป็นคนใจงาม

ธรรมะสำหรับแต่งใจ

อันที่จริง ธรรมะทุกข้อที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ก็ล้วนเป็นเครื่องแต่งใจให้งดงามทั้งสิ้น แต่เป็นธรรมสร้างความงามโดยตรงในระดับพื้นฐานจริง ๆ จำเป็นต้องมีธรรมะ 2 ข้อ คือ

ขันติ ความอดทน 1

โสรัจจะ ความเสถียร 1

ขันติ ความอดทน หมายถึงการรักษาปกติภาพของไว้ได้ในเมื่อถูกกระทบด้วยสิ่งอัน

ไม่พึงปรารถนา จำแนกตามเหตุที่ควรอดทนเป็น 4 อย่าง คือ

- ทนต่อความลำบากตรากตรำ ไม่แสดงความขี้เบะแงงนอน
- ทนต่อทุกข์เวทนา คือเมื่อเจ็บป่วยไม่แสดงอาการทุนทุรายเกินเหตุ
- ทนต่อความเจ็บใจ คือทนต่อความกระทบแตกดันของคนอื่น
- ทนต่ออำนาจกิเลส คือเมื่อได้ลาภยศก็ไม่แสดงอาการตื่นเต้นตาโต

ในอรรถกถาแห่งทุกนิบาตก็ให้อรรถาธิบายไว้ตรงกัน ต่างแต่สำนวน เช่นให้ลักษณะ

ขันติไว้ 4 อย่างคือ รับไว้ (ทนได้) 1 ไม่แสดงกิริยาร้าย (ตีตัวตายก่อนไข้) 1 ไม่ปลุกน้ำตาค่อนคนอื่น (คือไม่ทำอะไรให้อีกฝ่ายเสียใจ) 1 ตั้งอยู่ในโสมนัส (ไม่ถึงกันตื่นเต้น) 1

ใบกิจกรรมที่ 6

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ชั้นดีแปลว่า.....
.....
.....

2. ชั้นดีมีกี่ประเภท อะไรบ้าง

.....
.....
.....

3. อดทนต่อการรกรากกล้า หมายถึง.....

.....
.....

4. อดทนต่อความลำบาก หมายถึง.....

.....
.....
.....

5. ชั้นดีมีอันิสงส์ กี่ประเภท อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 6

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย (x) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. บุคคลที่มีจิตใจที่เร่าร้อนมีความโกรธง่าย ต้องแก้ด้วยธรรมอะไร ?

- ก. มรรค 8
- ข. ชั้นศีลธรรม
- ค. ปาริสุทธิศีล 4
- ง. โสรัจจะ

2. บุคคลที่มีความอดทนย่อมได้รับผลตอบแทนอย่างไร ?

- ก. มีคนมากคอยปองร้ายอยู่ตลอดเวลา
- ข. มีความสุขกับการดำรงชีวิต
- ค. มีจิตใจที่อ่อนแอ
- ง. มีความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ

3. คำว่า “ยอดของขันติ” ดังคำกล่าวที่ว่าไว้อย่างไร ?

- ก. อธิวาสนขันติ
- ข. อธิขันติ
- ค. นิโรธ
- ง. อธิโรธน

4. คำว่า “ขันติ” นั้นมาจากภาษาอะไร ?

- ก. ฮินดี
- ข. เขมร
- ค. สันสกฤต
- ง. บาลี

5. การทำงานที่จะให้ใ้ทำงานได้ผลดีควรมีธรรมข้อไหน ?

- ก. กตัญญูกตเวที
- ข. ขันติ โสรัจจะ
- ค. สติปัญญา 4
- ง. พรหมวิหาร

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ธรรมอันทำให้งาม 2 อย่าง เวลา 1 ชั่วโมง

.....
 มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
 ชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

โสรจจะ เป็นธรรมอันทำให้งามอย่างหนึ่ง หมายถึง ความสงบเสงี่ยม ความหนักแน่นมั่นคง

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับโสรจจะ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย เหตุเกิด และประโยชน์ของโสรจจะได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์และการนำโสรจจะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ความหมายของโสรจจะ

4.2 อานิสงส์ของโสรจจะ

4.3 เหตุเกิดของโสรจจะ

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
7	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ หัวข้อธรรม และ ประโยชน์ ของโสรจจะ ได้ บอกเหตุเกิด และอานิสงค์ ของโสรจจะ ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวันได้	ขั้นนำ ครูจัดนักเรียนให้ เข้ากลุ่มเดิม ครูพูดเกี่ยวกับหัวข้อ ธรรมขั้นต้นกับโสรจจะ ครูใช้คำถามเพื่อ กระตุ้นความสนใจ - โสรจคืออะไร - อานิสงค์มีเท่าไร ขั้นสอน ครู : ครูแจกใบความรู้ เกี่ยวกับหัวข้อธรรม “โสรจจะ” ครู : ครูแนะนำวิธีการ จำและการวิเคราะห์ ธรรม ครู : นักเรียนในกลุ่ม ช่วยกันศึกษาค้นคว้า หาคำตอบจากใบความรู้ แจกและนักเรียนอภิปราย แลกเปลี่ยน ความ คิดเห็นกันภายในกลุ่ม ครู : เมื่อนักเรียนทำงาน ในกลุ่มเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งตัวแทนนำเสนอ ผลงานหน้าชั้นเรียน	นักเรียนตอบ ความเสียงม มี 4 ประการ นักเรียน: นักเรียนภายใน กลุ่มเลือก บุคคลที่จะเป็น ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน	ใบกิจกรรม	สังเกต การนำเสนอ ผลงานของ นักเรียน

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นสรุป</p> <p>ครู : ครูสรุปความสำคัญของหัวข้อธรรมอันทำให้งามทั้ง 2 ข้ออธิบายความแตกต่าง</p> <p>ขั้นทบทวนความรู้เป็นกลุ่ม</p> <p>ครู : ครูแจกเฉลยให้นักเรียนในกลุ่มศึกษาและอธิบายให้เพื่อนฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู : ครูแจกแบบทดสอบให้นักเรียนแต่ละคนทำโดยใช้เวลา 10 นาที หลังจากนั้นให้นำคะแนนรายบุคคลและกลุ่มมาเฉลี่ยกลุ่มใดได้คะแนนสูงสุดจะได้ติดบนป้ายนิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครู : ครูสรุปผลการตรวจแบบทดสอบแล้วชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุดและติดชื่อกลุ่มและสมาชิกที่ป้ายนิเทศ</p>	<p>นักเรียน:</p> <p>นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปเนื้อหาทั้งหมด</p> <p>ให้เพื่อนฟัง</p> <p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบเฉลยใบความรู้</p> <p>แบบทดสอบ</p> <p>ป้ายนิเทศ</p>	<p>สังเกตการร่วมมือกันทบทวนความรู้ภายในกลุ่ม</p> <p>ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ</p>

เอกสารประกอบการเรียนที่ 7

หัวข้อธรรม ธรรมอันทำให้งาม เรื่อง โสรัจจะ ความเสียม

ความหมายของโสรัจจะ

โสรัจจะ แปลว่า ความเสียม หมายถึงความสงบเสียม มีจิตใจองอาจ สุหน ไม่วุ่นวาม คุณสติ อารมณ์คงที่ ไม่หวั่นเพราะรักและไม่หวั่นเพราะชัง มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่สะทกสะท้าน มีอหิชาศัย อันงามรักความประณีตหมคจเรียบร้อยงดงาม โดยมีความข้มข้มเข้มข้มเป็นลักษณะ และ หน้าที่ สนับสนุนขันติให้มีกำลังยิ่ง คือ ให้ความอดกลั้นมากขึ้น

โสรัจจะ ความเสียม คือ เมื่อตนอดทนแล้ว ก็พยายามทำให้เย็นลงด้วยอุบายอันชอบ เมื่อใจสงบแล้ว กิริยาวาจาที่แสดงออกมาก็จะสงบเสียม เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความงามทุกส่วนของตนที่เคยมีอยู่ก็จะไม่เสื่อมจะคงงามอยู่ และคงชนะใจของคนอื่นได้เป็นอย่างดี

อานิสงส์ของโสรัจจะ

สำหรับอานิสงส์ของโสรัจจะนั้นเป็นเช่นเดียวกับขันติ มี 5 ประการ คือ (1) เป็นที่รักที่ ชอบใจของคนเป็นอันมาก (2) ไม่มากด้วยเวร (3) ไม่มากด้วยโทษ (4) เวลาจะตายไม่หลง (5) ตาย แล้วไปสู่คติโลกสวรรค์ เพราะ โสรัจจะนั้นเป็นคุณธรรมกล่อมน้ำใจให้เข้มข้มเบิกบาน เป็นเครื่อง อุดหนุนขันติให้มีกำลังอดกลั้นต่อเหตุการณ์เป็นข้าศึกแก่ความสงบภายนอก เป็นคุณรักษามารยาท ให้เรียบร้อย

เหตุเกิดของโสรัจจะ

เหตุเกิดของโสรัจจะ โสรัจจะจะเกิดขึ้นได้เพราะมีความระมัดระวังด้วยระลึกนึกถึงอยู่ เสมอ เพราะมีความสำรวมระวังอยู่ด้วยความอดทน เพราะมีสำรวมระวังอยู่ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและศีลธรรมจรยาอันดีงามของมนุษย์ เพราะมีความสำรวมระวังคือรู้สึกตัวอยู่เสมอว่า ตนเองได้รับการศึกษามาแล้วหรือเป็นผู้ที่มีการศึกษาจะต้องไม่ทำอาการอันไม่น่าดู

สรุปความ

คุณธรรม 2 ประการนี้แม้จะมีลักษณะสนับสนุนกัน แต่ผู้ปฏิบัติจะต้องประกอบในลักษณะต่างกัน คือ ขันติ ควรประกอบในลักษณะที่ประสบนิฏฐารมณ์ ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ไม่น่าชอบใจ ไม่น่าปรารถนา ส่วน โสรัจจะ ควรประกอบในเวลาที่ต้องอดทนไม่แสดงกิริยาอาการเสียอกเสียใจ ไม่แสดงอาการสูงต่ำหรือขึ้นลงให้ปรากฏ มีความสม่ำเสมอปกติ มีกิริยาเข้มแข็ง เบิกบาน

บุคคลผู้บำเพ็ญ 2 ประการนี้ให้มีในตน ต้องเป็นผู้มีเมตตากรุณาเป็นวิหารธรรมประจำใจ และพิจารณาเห็นสัตว์เป็นของตน จึงจะสามารถปลุกฝังให้เกิดขึ้นได้ เมื่อบำเพ็ญให้บริบูรณ์แล้ว ย่อมจัดว่าเป็นบุคคลผู้งามในพระพุทธศาสนา เป็นบุคคลเป็นต้นแบบที่ดี เป็นที่พึงปรารถนาของญาติมิตร หน่วยงานต่าง ๆ ของสังคม และประเทศชาติ

ใบกิจกรรมที่ 7

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. โสร้จจะ หมายถึง.....
.....
.....

2. เกิดเป็นคนต้องมีความสงบเสงี่ยมทางใดบ้าง
.....
.....
.....

3. เหตุเกิดโสร้จจะมีอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
.....
.....
.....

4. โสร้จจะมีหน้าที้อย่างไร
.....
.....
.....

5. อานิสงส์ของโสร้จจะ คืออะไร
.....
.....
.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 7

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. คำว่า “โสรจจะ” ที่ว่าเสี้ยนนั้น คือ เสี้ยนในทางใดบ้าง ?

- ก. การเลี้ยงชีพ
- ข. การอยู่กับครอบครัว
- ค. กาย วาจา ใจ
- ง. การเรียน

2. คำว่า “ความเสี้ยนนั้น” ในบางที่หรือบางแห่งเรียกว่าอะไร ?

- ก. รัตนะ 3
- ข. หิริ โอตตปปะ
- ค. อธิโรธนะ
- ง. จันติ โสรจจะ

3. บุคคลที่มีธรรมอันทำให้งามอยู่ประจำตัวแล้วย่อมได้รับผลสนองทันตา คือข้อใด?

- ก. มีอุปนิสัยดีงามและสุขภาพอุดมสมบูรณ์ เพื่อนฝูงรักใคร่
- ข. มีความทุกข์กับการงาน
- ค. มีคนมาติฉินนินทาเป็นประจำ
- ง. ทำงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย

4. บุคคลเช่นใดต่อไปนี้ควรมีธรรมที่ชื่อว่าโสรจจะอยู่กับตัวเองเสมอ ?

- ก. พระภิกษุ
- ข. กุลสตรี
- ค. พระเจ้าแผ่นดิน
- ง. ถูกทุกข้อ

5. บุคคลที่มีโสรจจะธรรมอยู่แล้วมีลักษณะอย่างไร ?

- ก. มีความโกรธง่าย
- ข. มีจิตใจและร่างกายที่อ่อนแอ
- ค. มีจิตใจกล้าหาญและทนต่ออุปสรรค
- ง. มีจิตใจที่ก้าวร้าวต่อผู้ใหญ่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง

เวลา 1 ชั่วโมง

มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

บุพการี หมายถึง บุคคลผู้มีอริยาศัยเอื้อเพื่อแผ้วประคบด้วยพรหมวิหารธรรม
บุพการี มี 4 ประเภทได้แก่ (1) มารดาบิดา (2) อุปัชฌาย์ (3) พระมหากษัตริย์ (4) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับบุพการี และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย ประเภท และประโยชน์ของบุพการีได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์ และคุณสมบัติของคนที่มีใจตอบแทนบุพการีได้

3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้สามารถนำหลักธรรมเกี่ยวกับบุพการีไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

3.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. สาระการเรียนรู้

4.1 ความหมายของบุพการี

4.2 ความสำคัญของบุพการี

4.4 คนที่มีใจตอบแทนบุพการี

4.5 ประเภทของบุพการี

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
8	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ ของคำว่า บุคคลหาได้ ยากได้ อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ของ คำว่าบุพการี ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ใน ชีวิต ประจำวันได้	ขั้นนำ ครู : ครูจัดนักเรียน ให้เข้ากลุ่มเดิม ครูพูดเกี่ยวกับ บุคคล หาได้ยาก ครู : ใช้คำถามเพื่อ กระตุ้นความสนใจ - บุพการีแปลว่า อะไร - ใครบ้างที่นักเรียน คิดว่าเป็นบุพการี ขั้นสอน ครู:ครูแจกใบ ความรู้เกี่ยวกับ บุคคลหาได้ยาก ครู :นักเรียนใน กลุ่มช่วยกันศึกษา ค้นคว้าหาคำตอบ จากใบความรู้ที่แจก และให้นักเรียน อภิปรายแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกัน ภายในกลุ่ม	นักเรียนตอบ คำถาม: ผู้ทำอุปการะก่อน บิดามารดา	ใบกิจกรรม	

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ครู :เมื่อนักเรียนทำงาน กลุ่มเรียบร้อยแล้วให้ส่ง ตัวแทนนำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน</p> <p>ขั้นสรุป ครู :สรุปใจความสำคัญ ของหัวข้อธรรมให้ นักเรียนทุกรูปฟัง</p> <p>ขั้นทบทวนความรู้เป็น กลุ่ม ครู :ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในกลุ่มศึกษา และอธิบายให้เพื่อนฟัง</p>	<p>นักเรียน : นักเรียนภายใน กลุ่มเลือกบุคคล ที่จะเป็นตัวแทน กลุ่มนำเสนอ ผลงานหน้าชั้น เรียน</p> <p>นักเรียน : นักเรียนช่วยกัน อภิปรายสรุป เนื้อหาสาระ ทั้งหมด นักเรียน : สมาชิกในกลุ่ม ร่วมมือกันศึกษา สรุปและอธิบาย ให้เพื่อนฟัง</p>	<p>แบบ ทดสอบ ใบความรู้</p> <p>แบบ ทดสอบ</p>	<p>สังเกต การนำเสนองาน ของนักเรียน</p> <p>สังเกตจาก การร่วมมือกัน ทบทวนความรู้ ภายในกลุ่ม</p>

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู :ครูแจกแบบทดสอบ ให้นักเรียนแต่ละคนทำ ใช้เวลา 10 นาที จากนั้น นำคะแนนรายบุคคล และคะแนนกลุ่มมาเฉลี่ย กลุ่มใด ได้คะแนนสูงสุดจะได้ ติดบนป้ายนิเทศ</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนทุกคน ทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p>		<p>ทดสอบโดยใช้ แบบทดสอบ</p>
		<p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครู :ครูสรุปผลการตรวจ แบบทดสอบแล้วชมเชย กลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ย มากที่สุดและติดชื่อกลุ่ม และสมาชิกที่ป้ายนิเทศ</p>		<p>ป้ายนิเทศ</p>	

เอกสารประกอบการเรียนที่ 8

หัวข้อธรรม   บุคคลหาได้ยาก
เรื่อง บุพพการี   ผู้ทำอุปการะก่อน

บุคลลหาได้ยาก

บุพพการี หมายถึง ผู้ทำอุปการะก่อน, คือเรายังไม่ได้ช่วยเหลืออะไรเขา แต่เขาช่วยเหลือเราก่อน การช่วยนั้นภาษาทางศาสนาท่านใช้คำว่า อุปการะ

คนประเภทนี้ที่ยกตัวอย่างกันได้ชัดเจน ก็คือมารดาบิดา มารดาบิดาท่านเป็นบุพพการีของบุตร เพราะท่านได้ทำอุปการะแก่บุตรก่อน คือได้ทะนุถนอมเลี้ยงดูมาตั้งแต่ลูกยังอยู่ในครรภ์ ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าในตอนนั้นเรายังไม่เคยช่วยท่านทำอะไรเลย เพราะฉะนั้นในสำนวนไทยเราเมื่อเอ่ยคำว่าบุพพการีชน จึงมักจะรู้กันว่าหมายถึงมารดาบิดา

นอกจากมารดาบิดาก็ยังมีอยู่อีกมากเหมือนกัน แต่เป็นรายย่อย เช่นคนมีน้ำใจบางคนพอเห็นคนอื่นได้รับทุกข์หรือขัดด้วยเรื่องใด ก็จึงออกปากให้ความช่วยเหลือก่อนที่ผู้นั้นจะไหว้วาน อย่างนี้เป็นบุพพการีชน

ในทางศาสนา ท่านผู้เป็นบุพพการียิ่งใหญ่ของมหาชน ก็คือพระบรมศาสดาได้ทรงผูุ้ตส่าห์เทศนาสั่งสอน ประดิษฐานศาสนาไว้แก่คนรุ่นหลัง โดยที่คนเหล่านั้นยังไม่เคยทำคุณประโยชน์แก่พระองค์เลย

เหตุใดจึงหาได้ยาก

ในอรรถกถาทุกนิบาต กล่าวถึงเรื่องที่ทำให้คนสองจำพวกนี้หายากไว้ว่าบุคลลบุพพการี หาได้ยาก เพราะคนทั้งหลายถูกตัณหาครอบงำ ส่วนคนกตัญญูกตเวทิตาหาได้ยาก เหตุใดตัณหาจึงเป็นอุปสรรคต่อความเป็นบุพพการีชน ? และเหตุใดอวิชชาจึงเป็นอุปสรรคต่อความเป็นกตัญญู กตเวทิตาชน?

ปัญหาแรก เรื่องตัณหา นักเรียนศึกษามาในหมวดอริยสัจ 4 ตัณหา คือความทะยานอยาก หรือพุดฟังกันง่าย ๆ ก็คือความอยากนั่นเองมี 3 ลักษณะ คืออยากได้ อยากเป็น และอยากไม่เป็น และที่ว่าอยาก ๆ ทั้งหมดนี้อยากเพราะเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น

- ที่ว่า กามตัณหา อยากได้ ก็คืออยากให้ตัวได้
- ที่ว่า ภวตัณหา อยากเป็น ก็คืออยากให้ตัวเป็น
- ที่ว่า วิภวตัณหา อยากไม่เป็น ก็คืออยากไม่ให้ตัวเป็น

รวมความ โดยเบ็ดเสร็จเด็ดขาดว่า ตัณหาทำให้คนเห็นแก่ตัว ยิ่งใครมีตัณหาจัดก็ยิ่งเห็นแก่ตัวจัด ก็เมื่อคนเราเห็นแก่ตัวเสียแล้ว การที่จะหยิบยื่นอุปการะให้คนอื่นก่อนนั้นก็ทำได้ยาก จะช่วยเหลือใครก็มีแต่คิดเก็งกำไรเข้าไว้ก่อน ถ้าไม่แน่ใจจริงก็เลยไม่ช่วยในโลกนี้ ก็รู้กันอยู่แล้วว่าเกือบจะร้อยทั้งร้อยมีตัณหาอยู่เต็มสันดาน คนที่ไม่มีตัณหาหรือแม้แต่ตัณหาเบาบางนั้นหายาก บุพการีก็เลยเป็นบุคคลหาได้ยากด้วย

ปัญหาที่สอง เรื่องอวิชาที่ว่า เป็นปฏิบัติต่อคุณธรรมข้อกตัญญูกตเวทิตานั้น อวิชานักเรียนยังไม่ได้เรียนมาก่อน แต่ก็ทำความเข้าใจไม่ยากนัก

อวิชานั้น คือความไม่รู้ ความโง่ ความจนปัญญา ความเขลาหรือจะพูดอีกทีว่าอะไร ๆ ทุกอย่างที่ตรงกันข้ามกับ “ความรู้” นั่นแหละเรียกว่าอวิชา เช่น ไม่รู้จักบาปไม่รู้จักบุญ ไม่รู้จักคุณ ไม่รู้จักโทษ ไม่รู้จักว่าอะไรเป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ความไม่รู้ทั้งหมดทั้งสิ้นนี้แหละท่านตั้งชื่อรวม ๆ ว่า อวิชา

คุณสมบัติของคนหาได้ยาก

คุณสมบัติของคนหาได้ยากคือ ความรู้จักอุปการะที่คนอื่นทำแล้วและตอบแทน ความหมายว่า คุณธรรมข้อนี้คือ ความรู้ ๆ ส่วนเจ้าอวิชาคือ ความไม่รู้ มันเป็นของตรงกันข้ามกับกตัญญู ๆ เพราะฉะนั้น จึงเป็นอันหมดสิ้นความสงสัยแล้วว่าพระอรธกถาจารย์ท่านบอกไว้ว่า อวิชา เป็นปฏิปักษ์ต่อความเป็นคนกตัญญู กตเวทิตที่เป็นจริง ๆ เป็นอย่างเห็นชัด ๆ เลย เหมือนความมืดเป็นปฏิปักษ์ต่อแสงสว่างอย่างนั่นเอง

ทีนี้ให้นักเรียนคิดว่า ในโลกนี้คนที่ยังมีอวิชา กับคนที่หมดอวิชาแล้วอย่างไรหน มีจำนวนมากว่ากัน แน่นอน, อย่างว่าแต่คนหมดอวิชาเลย แม้แต่คนที่มีอวิชาเบาบางก็หาทำยาก หากคนสิ้นอวิชาแล้วนั้นให้งมเข็มในมหาสมุทรเสียยังง่ายกว่า

เมื่อคนแทบทั้งโลกยังมีอวิชา มีความไม่รู้เป็นทุนอยู่ในใจแล้ว จะให้เขารู้เขาเห็นอุปการะของคนอื่น ได้อย่างไร คนที่พอจะรู้เห็นอุปการะของคนอื่นก็หายากอยู่แล้ว คนที่จะมีแก่ใจตอบแทนอุปการะของเขาก็ยิ่งหายากลำบากเข้าไปอีก

สันดานของคนกิเลสหนานั้น ไม่อยากช่วยใครก่อน เพราะกลัวตัวจะขาดทุนเพราะกลัวเขาจะดีเกิน และแม้เมื่อตัวได้รับการช่วยเหลือจากคนอื่นแล้ว แทนที่จะขอบคุณเขา ก็หลงคิดเอาว่าสำเร็จด้วยบุญญาภิหารของตัวเอง

บุพการี แปลว่าผู้ทำอุปการะก่อน หมายถึง บุคคลผู้มีอหิชาศยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีจิตประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม 4 ประการ มุ่งกระทำอุปการะคุณแก่คนอื่น เพื่อหวังความสุข ความเจริญแก่เขา ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม โดยไม่หวังผลตอบแทนในภายหน้า ชื่อว่า บุพการี

ประเภทของบุพการี

บุพการีมี 4 ประเภท คือ (1) มารดาบิดา (2) อุปัชฌาย์อาจารย์ (3) พระมหากษัตริย์ (4) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

มารดาบิดาได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของบุตรธิดา เพราะท่านทั้งสองนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม 4 ประการ มีเมตตาจิตบำรุงเลี้ยงดูบุตรธิดาของตนให้ได้รับความสุข กล่าวคือ คอยห้ามปรามบุตรของตนไม่ให้กระทำความชั่วมีประการต่าง ๆ เช่น การติคอบายมุขมีค้ำน้ำมาเป็นต้น คอยแนะนำพร่ำสอนบุตรธิดาของตนให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยาตามสมควร แก่ฐานะที่ตนจะอนุเคราะห์ได้ จัดหาภรรยาหรือสามีที่สมควรให้ มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อเห็นว่าบุตรธิดาของตนมีความสามารถจะรักษาทรัพย์สมบัตินั้นได้

อุปัชฌาย์อาจารย์ได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของศิษย์ เพราะท่านทั้งสองนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมมีเมตตา ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5 ประการ คือ (1) แนะนำดี (2) ให้เรียนดี (3) บอกคิดปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง (4) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง (5) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย เป็นต้น

พระมหากษัตริย์ได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของประชาราษฎร์ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม มีพระเมตตาจิตเป็นต้นต่อประชาชน ทรงประกอบด้วยทศพิธราชธรรม เช่น ทรงสละทรัพย์ช่วยเหลือประชาราษฎร์ ประกอบแต่การสุจริต เสียสละความสุขสำราญส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทรงปกครองพลกนิกรโดยไม่ลำเอียงด้วยอคติ 4 คือ (1) ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน เรียกฉันทาคติ (2) ลำเอียงเพราะไม่ชอบ เรียกโทสาคติ (3) ลำเอียงเพราะเขลา เรียกโมหาคติ (4) ลำเอียงเพราะกลัว เรียกภยาคติ เพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลักสำคัญอย่างแท้จริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของเวไนยสัตว์ (พุทธบริษัท พุทธศาสนิกชน) เพราะพระองค์ทรงมีเมตตาแก่เวไนยสัตว์เป็นที่ตั้ง หลังจากที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วก็ทรงแสดงธรรมสั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้ได้ว่าตาม เห็นตามแต่กำลังสติปัญญาความสามารถของผู้นั้นเพื่อจะทำตนให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏคือการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อก้าวโดยสรูปแล้วก็คือ พระองค์ทรงสั่งสอนพุทธบริษัทด้วยพระโอวาทอันเป็นหลัก 3 ประการ คือ ให้ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว

ใบกิจกรรมที่ 8

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. บุคคลผู้ทำอุปการะแก่ผู้อื่นก่อนชื่อว่าอย่างไร และมีกี่ประเภท อะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ผู้ทำอุปการะก่อน หมายถึง.....

.....

.....

3. มารดาบิดาได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของบุตรธิดา เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

4. พระมหากษัตริย์ได้ชื่อว่าเป็นบุพการีของประชาราษฎร์ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

5. พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพุทธบริษัทด้วยพระโอวาทอันเป็นหลัก 3 ประการคืออะไรบ้าง

.....

.....

.....

6. นักเรียนจะนำหลักธรรมเกี่ยวกับบุพการีไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 8

คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. บุพการีคือบุคคลเช่นใดในที่นี้ ?

- ก. บุคคลที่มีโทษครอบงำ
- ข. บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน
- ค. บุคคลที่ไร้ความเมตตา
- ง. ผู้ก่อการร้าย

2. เหตุใดบุพการีจึงหาได้ยาก?

- ก. เพราะคนทั้งหลายถูกค้นหาครอบงำ
- ข. เพราะคนทั้งหลายถูกอวิชาครอบงำ
- ค. เพราะคนทั้งหลายถูกความมืดครอบงำ
- ง. ถูกทุกข้อ

3. เมื่อนักเรียนช่วยเหลือบุคคลอื่นถือนักเรียนเป็นบุคคลเช่นไร?

- ก. บุคคลที่กตัญญูกตเวที
- ข. บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน
- ค. บุคคลที่ขยัน
- ง. บุคคลที่สำคัญ

4. ในทางพระพุทธศาสนาบุคคลใดถือว่าเป็นบุพการียิ่งใหญ่ของมหาชน

- ก. พ่อแม่
- ข. ครูอาจารย์
- ค. เพื่อนสนิท
- ง. พระบรมศาสดา

5. เราอยู่ในสังคมมีคนจำนวนมากจะรู้ได้อย่างไรว่าคนไหนเป็นคนดีหรือไม่ดี

- ก. รู้ได้ด้วยความประพฤติปฏิบัติดี
- ข. รู้ได้ด้วยความเป็นคนเย่อหยิ่ง
- ค. รู้ได้ด้วยความเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก
- ง. รู้ได้ด้วยความเป็นคนจริงใจ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง

เวลา 1 ชั่วโมง

มาตรฐาน ส 6.2 เข้าใจและรู้คุณค่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแพร่หลาย

1. สาระสำคัญ

กตัญญูกตเวทิตะแยกเป็น 2 คำ คือ กตัญญู และกตเวทิตะ กตัญญู หมายถึง บุคคลที่รู้จักบุญคุณ
ของผู้อื่นที่ทำแล้วแก่ตน หรือผู้รู้คุณท่าน กตเวทิตะ หมายถึง บุคคลที่ตอบแทนบุญคุณของผู้อื่นที่
กระทำแก่ตน หรือผู้ตอบแทนสนองคุณท่าน

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจและรู้คุณค่าของหลักธรรมเกี่ยวกับกตัญญูกตเวทิตะ และสามารถนำไปใช้ได้อย่าง
ถูกต้อง

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ด้านความรู้

3.1.1 บอกความหมาย ประเภท และประโยชน์ของความกตัญญูกตเวทิตะได้

3.1.2 อภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์ การนำหลักธรรมความกตัญญูกตเวทิตะไปใช้ได้

3.1.3 เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้ สามารถนำหลักธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทิตะไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

3.2 ด้านทักษะ/กระบวนการ

3.2.1 ให้เหตุผลได้สมเหตุสมผล

3.2.2 วางแผนการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือได้

3.2.3 สื่อสารและนำเสนอ

3.3 ด้านคุณลักษณะ

3.3.1 มีความร่วมมือและรับผิดชอบ

3.3.2 มีความสนใจและกระตือรือร้น

3.3.3 กล้าคิดและแสดงความคิดเห็น

4. ตารางเรียนรู้

- 4.1 ความหมายของกตัญญูกตเวที
- 4.2 ประเภทของกตัญญูกตเวที
- 4.3 อานิสงส์ของความกตัญญูกตเวที

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ “ใช้รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ เอส ที เอ ดี”

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
9	อธิบาย บอก ความหมาย ความสำคัญ และ ประโยชน์ ของคำว่า กตัญญู กตเวทิต์ได้ อธิบาย บอก ความหมาย อานิสงส์ ของผู้มี ความ กตัญญู กตเวทิต์ได้ นำไป ประยุกต์ใช้ ในชีวิต ประจำวัน ได้	ขั้นนำ ครู จัดนักเรียนให้เข้า กลุ่มเดิม พูดเกี่ยวกับ การเป็นบุพการี ครู ใช้คำถามเพื่อ กระตุ้นความสนใจ - กตัญญูแปลว่า อะไร - กตเวทิต์แปลว่าอะไร ขั้นสอน ครู : ครูแจก ใบความรู้เกี่ยวกับ หัวข้อธรรม “กตัญญู กตเวทิต์” ครู : นักเรียนในกลุ่ม ช่วยกันศึกษาค้นคว้า หาคำตอบจาก ใบความรู้ที่แจกและ นักเรียนอภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกัน ภายในกลุ่ม ครู :เมื่อนักเรียน ทำงานกลุ่มเรียบร้อยแล้ว แล้วให้ส่งตัวแทน นำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน	นักเรียนตอบ คำถาม ผู้ประกอบการที่ ผู้อื่นทำแล้ว ผู้ตอบแทน บุญคุณท่าน นักเรียน : นักเรียนภายใน กลุ่มเลือกบุคคล ที่จะเป็นตัวแทน กลุ่มนำเสนอ ผลงานหน้า ชั้นเรียน	ใบกิจกรรม	

ชั่วโมง ที่	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนการสอน		สื่อ/ อุปกรณ์	การประเมินผล การจัดการเรียนรู้
		กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน		
		<p>ขั้นสรุป</p> <p>ครู :สรุปใจความ สำคัญของหัวข้อธรรม ให้นักเรียนทุกรูปฟัง ขั้นทบทวนความรู้ เป็นกลุ่ม</p> <p>ครู :ครูแจกเฉลยให้ นักเรียนในกลุ่มศึกษา และอธิบายให้เพื่อน ฟัง</p> <p>ขั้นทดสอบย่อย</p> <p>ครู :ครูแจกแบบ ทดสอบให้นักเรียนแต่ ละคนทำ ใช้เวลา 10 นาที จากนั้นนำ คะแนนรายบุคคลและ คะแนนกลุ่มมาเฉลี่ย กลุ่มใดได้คะแนน สูงสุดจะได้ติดบนป้าย นิเทศ</p> <p>ขั้นให้รางวัล</p> <p>ครู :ครูสรุปผลการ ตรวจแบบทดสอบ แล้วชมเชยกลุ่มที่ได้ คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด และติดชื่อกลุ่มและ สมาชิกที่ป้ายนิเทศ</p>	<p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนช่วยกัน อภิปรายสรุป เนื้อหาสาระ ทั้งหมด</p> <p>นักเรียน :</p> <p>สมาชิกในกลุ่ม ร่วมมือกันศึกษา สรุปและอธิบาย ให้เพื่อนฟัง</p> <p>นักเรียน :</p> <p>นักเรียนทุกคน ทำแบบทดสอบ ใช้เวลา 10 นาที</p>	<p>แบบ ทดสอบ ใบกิจกรรม</p> <p>แบบ ทดสอบ</p> <p>ป้ายนิเทศ</p>	<p>สังเกตการ นำเสนอของ นักเรียน</p> <p>สังเกตจากการ ร่วมมือกัน ทบทวนความรู้ ภายในกลุ่ม</p> <p>ทดสอบโดยใช้ แบบทดสอบ</p>

เอกสารประกอบการเรียนที่ 9

หัวข้อธรรม บุคคลหาได้ยาก
เรื่อง กตัญญูกตเวทิต์ ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นทำ
แล้วและตอบแทน

ความหมายของกตัญญูกตเวทิต์

กตัญญูกตเวทิต์ แยกออกเป็น 2 คำ คือคำว่า กตัญญู แปลว่า ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นทำแล้ว หมายถึง บุคคลที่รู้จักบุญคุณของผู้อื่นที่ทำได้แก่ตน หรือผู้รู้คุณท่าน และคำว่า กตเวทิต์ แปลว่า ผู้แสดงให้ได้ซึ่งอุปการะที่ผู้อื่นทำแล้ว หมายถึงบุคคลที่ตอบแทนบุญคุณของผู้อื่นที่ได้กระทำแก่ตน หรือผู้ตอบแทนสนองคุณท่านรวม 2 คำ เป็น กตัญญูกตเวทิต์ หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นทำแล้วและทำตอบแทน โดยมีผู้รู้จักคุณค่าแห่งการทำความดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาคุณความดีนั้น

บุคคลที่เพียงรู้อุปการะคุณ ยังไม่ได้กระทำตอบแทนอุปการะคุณ นั้น จะเรียกผู้นั้นว่า กตัญญูกตเวทิต์ไม่ได้ เพราะว่กตัญญูและกตเวทิต์ทั้ง 2 คำนี้ เป็นเหตุผลของกันและกัน คือรู้คุณท่าน จัดเป็นกตัญญู ทำตอบแทนคุณ จัดเป็นกตเวทิต์ ต้องมีทั้งเหตุและผลผสมกันจึงจะจัดว่าเป็นกตัญญูกตเวทิต์บุคคล

ประเภทของกตัญญูกตเวทิต์

กตัญญูกตเวทิต์ท่านจัดไว้เป็น 4 ประเภท ให้ตรงกับบุพพการี 4 ประเภท โดยจัดเป็น 4 คู่ คือ

- (1) บุตร ธิดา คู่กับมารดาบิดา (2) สัตว์วิหริกรักษันเตवासิก (ศิษย์) คู่กับอุปัชฌาย์อาจารย์
- (3) ราษฎร (ประชาชน) คู่กับพระมหากษัตริย์ (4) พุทธบริษัท คู่กับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในโลกนี้ท่านกล่าวว่า มีคนอยู่ 2 จำพวกเท่านั้น คือคนดี กับคนไม่ดี เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะทราบได้อย่างไรว่า คนไหนดี คนไหนไม่ดี มีอะไรเป็นเครื่องหมายรู้

รู้ได้ด้วยความประพฤติปฏิบัติ คือ คนไหนมีความกตัญญูกตเวทิต์รู้อุปการะที่คนอื่นทำและตอบแทนท่านในโอกาสอันควร เราจึงรู้ว่าคนนั้นเป็นคนดี คนไหนลบล้างบุญคุณท่าน ไม่คิดตอบแทนท่าน เราจึงรู้ว่า คนนั้นเป็นคนไม่ดี ความกตัญญูกตเวทิต์เป็นเครื่องหมายของคนดี ที่ตรงกันข้าม ความกตัญญูกตเวทิต์ ก็เป็นเครื่องหมายของคนไม่ดี ท่านเรียกคนเช่นไรว่า เป็นหนี้ท่านผู้อื่นอยู่ เมื่อได้เปลื้องหนี้แล้วควรเรียกชื่ออย่างไร

ท่านเรียกคนผู้ได้รับอุปการะ จากท่านแล้วว่า เป็นหนี้บุญคุณของท่านอยู่เช่น ลูก เป็นหนี้ มารดาบิดา ศิษย์ เป็นหนี้ครูบาอาจารย์ ประชากรายกฐ์ เป็นหนี้พระเจ้าแผ่นดิน พุทธบริษัท เป็นหนี้ พระพุทธเจ้าเมื่อเป็นหนี้บุญคุณท่านอยู่เช่นนี้สมควรที่จะทำปฏิการะตอบแทนคุณท่านจึงจะเปลื้อง หนี้เสียได้ เมื่อทำแล้ว ควรเรียกชื่อว่า กตัญญูกตเวทิตะ นอกตัญญูไม่ใช่อะไร ท่านจึงสอนไว้ว่า แม้ แผ่นดินจะไร้หญ้า ก็อย่าคบค้าคนอกตัญญู

ไม่ใช่อะไรนี้ คือ คนอกตัญญู ไม่รู้บุญคุณของใคร ๆ แม้จะให้ทรัพย์หมดทั้งแผ่นดิน ก็ไม่สามารถทำให้คนอกตัญญูรู้สึกถึงบุญคุณได้เป็นคนประทุษร้ายมิตร เวลาตกทุกข์ก็เข้าหา ครั้น สมประสงค์แล้วก็เบือนหน้าหนี เลี่ยงคนอกตัญญูก็เหมือนเลี่ยงอสรพิษ มีใจประทุษร้ายอยู่เป็นนิตย์ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงห้ามไม่ให้คบ คนติดตามมติทางพระพุทธศาสนา มีอะไรเป็นเครื่องหมาย ผู้ที่ขาด คุณธรรมข้อนี้เสียแล้ว จะชื่อว่าเป็นคนดี และมีความเจริญก้าวหน้าได้หรือไม่ เพราะเหตุไร

มีความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นคนดี ดังภาษิตที่ว่า นิमितฺติ สาธุรูปานํ กตัญญูกตเวทิตา ความเป็นผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นทำไว้แล้วตอบแทน เป็นเครื่องหมายของคนดี, ไม่ได้ เพราะความกตัญญูกตเวทิตะเป็นความดีขั้นพื้นฐานที่จะรองรับความดีอย่างอื่น โดยทั่วไป เมื่อขาด คุณธรรมข้อนี้เสียแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะแสดงให้ผู้อื่นรู้ว่ามีความดีอยู่ในตัว เช่น ผู้ที่ไม่รู้จักคุณมารดา บิดา และไม่ตอบแทนคุณท่านหรือผู้ที่สามารถฆ่ามารดาบิดาของตนเองได้ ผู้นั้นจะไม่มีคนคบหา สماعด้วย ไม่มีผู้อุปถัมภ์ค้ำชูช่วยเหลือ เพราะเห็นว่าเป็นคนอกตัญญูไม่รู้คุณของผู้มีคุณ แม้มารดาบิดาของตนก็ยังไม่มีใครรู้จักคุณ คนอื่นจะมีความสำคัญหรือมีความหมายอะไร เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ หากความเจริญก้าวหน้าไม่ได้เลย

สรุปความ

เหตุที่เรียกบุคคลทั้ง 2 ประเภท คือ บุพพการีและกตัญญูกตเวทิตะว่าเป็นบุคคลหาได้ยาก เพราะว่า คนที่เราถูกอวิชา ความ ไม่รู้สภาพตามความเป็นจริง และค้นหา ความทะยานอยากเข้า ครอบงำ มุ่งแต่ประ โยชน์ตนฝ่ายเดียวเมื่อตนเองได้รับความสุขแล้ว ก็ไม่แลเหลียวหรือคำนึงถึงผู้อื่น ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่จะทำตนให้เป็นบุพพการีได้ ส่วนผู้ที่ได้รับอุปการะจากผู้อื่นแล้วเล่า โดยมากมักจะรู้จักแต่คุณ ไม่รู้จักตอบแทน หรือบางทีก็ไม่รู้บุญคุณเอาเสียเลย ฉะนั้น จึงเป็นการยาก ที่จะทำตนให้เป็นกตัญญูกตเวทิตะได้ บุคคลที่ได้รับอุปการะจากผู้อื่นแล้ว ท่านเรียกว่าเป็นหนี้ท่านอยู่ เมื่อได้ทำตอบแทนอุปการะของท่านแล้ว ชื่อว่าได้เปลื้องหนี้แล้ว ดังนั้น วิญญูชนเมื่อมาระลึกถึง อุปการะของท่านบุพพการีดังกล่าวมา จึงควรคิด และตอบสนองคุณท่านตามโอกาส ซึ่ง นับได้ว่าเป็นคนดีในพระพุทธศาสนา

อานิสงส์ของความกตัญญูทเวที

อานิสงส์ของความกตัญญูทเวที 11 ประการ คือ (1) ได้ชื่อว่าเป็นสัตบุรุษ (2) เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของนักปราชญ์ (3) เป็นเหตุให้ได้มณุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ (4) มุ่งไปสู่มหากุศลตามลำดับ (5) ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท (6) มีแก่นธรรมประจำใจ (7) ได้รับประโยชน์ทั้ง 3 (8) รักษาปรีชาธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรมไว้ได้ (9) ชื่อว่าเจริญรอยตามนักปราชญ์ (10) มีที่พึ่งอันประเสริฐ (11) เลิศด้วยคุณธรรมคือศีลสมาธิ ปัญญา

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ใบกิจกรรมที่ 9

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. กตัญญูแปลว่า.....

.....

.....

.....

2. กตเวที แปลว่า.....

.....

.....

.....

3. คนอกตัญญูไม่ใช่อะไร ท่านจึงสอนไว้ว่า แม่แผ่นดินจะไร้หญ้า ก็อย่าคบกับคนอกตัญญู

.....

.....

.....

4. อานิสงส์ของความกตัญญูมีกี่ประเภท อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. ทำไมจึงว่าคนทั้ง 2 ประเภทนั้น หาได้ยาก เพราะเหตุไร

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน

กลุ่มที่.....สมาชิก คือ

1.....2.....

3.....4.....

คำชี้แจง ครูประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้คะแนนลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		ดีมาก	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	มีการปรึกษากันก่อนทำงานและวางแผนทำงาน				
2	มีการแบ่งหน้าที่และทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
9	มีการจัดวัสดุ อุปกรณ์ เรียบร้อย หลังเลิกปฏิบัติงาน				
10	มีความสุขและสนุกกับการทำงานเป็นทีม				

เรื่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป คือ

1.....

2.....

ลงชื่อ.....

ผู้บันทึก

แบบทดสอบย่อยที่ 9

- คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มี 5 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง ในกระดาษคำตอบ

1. เมื่อมีผู้กระทำการอุปการะแก่นักเรียน และนักเรียนทำตอบแทนแล้วเรียกว่าอะไร?

- ก. ชนติ
- ข. เมตตา
- ค. โสรัจจะ
- ง. กตัญญูกตเวที

2. เหตุใดกตัญญูกตเวทีบุคคล จึงหาได้ยาก ?

- ก. เพราะคนทั้งหลายถูกโทสะครอบงำ
- ข. เพราะคนทั้งหลายถูกราคะครอบงำ
- ค. เพราะคนทั้งหลายถูกอวิชชาครอบงำ
- ง. ถูกทุกข้อ

3. เครื่องหมายของคนดีนั้นคืออะไร?

- ก. ลบหลู่บุญคุณท่าน
- ข. มีความกตัญญูกตเวที
- ค. ไม่คิดตอบแทนบุญคุณ
- ง. มีความกตัญญูกตเวที

4. พระพุทธเจ้ากล่าวว่า แม่แผ่นดินจะไร้หญ้า ก็อย่าคบค้ากับคนอกตัญญู ?

- ก. เพราะไม่รู้บุญคุณใคร
- ข. เพราะเป็นคนรักเพื่อน
- ค. เพราะเป็นคนประทุษร้ายมิตร
- ง. ข้อ ก กับ ข ถูก

5. ท่านกล่าวว่าเลี้ยงคนอกตัญญูไว้เหมือนเลี้ยงอะไร?

- ก. โปรงมอน
- ข. แม่เลี้ยงลูก
- ค. อสรพิษ
- ง. เลี้ยงหมา แมว

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวินัย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชาธรรมวินัย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

- คำชี้แจง 1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลาในการตอบ 40 นาที
2. แบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วเขียนเครื่องหมาย × ลงในช่อง ที่ต้องการในกระดาษคำตอบ

ตัวอย่าง

ข้อ	ก	ข	ค	ง
0		☒		

3. ถ้านักเรียนต้องการเปลี่ยนคำตอบหลังจากเขียนเครื่องหมายลงในกระดาษคำตอบแล้ว ให้นักเรียนขีดทับลงในข้อที่ไม่ต้องการ แล้วจึงเขียนเครื่องหมายในข้อที่ต้องการต่อไป

ตัวอย่าง กรณีต้องการเปลี่ยนคำตอบจาก ข. เป็น ง.

ข้อ	ก	ข	ค	ง
0		☒		☒

4. คำถามในแต่ละข้อมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว ถ้าตอบเกินกว่า 1 คำตอบถือว่าผิด จะไม่ให้คะแนนในข้อนั้น

5. กรณีมีข้อสงสัย ให้ถามผู้ควบคุมสอบ

1. ข้อใด “เป็นธรรมมีอุปการะมาก”

- ก. สติ สัมปชัญญะ
ข. หิริ โอตตัปปะ
ค. ขันติ โสรจจะ
ง. กตัญญู กตเวที

2. อานิสงส์ของการมีขันติ คือ ข้อใด
  - ก. ทำให้รวย
  - ข. ทำให้งานสำเร็จ
  - ค. ทำให้เป็นคนโชคดี
  - ง. ทำให้ระลึกได้
3. กตัญญูทศเวทิจัดเป็นธรรมในหัวข้อใด
  - ก. ธรรมอันทำให้งาม
  - ข. ธรรมมีอุปการะมาก
  - ค. ธรรมคุ้มครองโลก
  - ง. บุคคลหาได้ยาก
4. สิ่งยั่ววนในโลก ที่จะทำให้คนเราละทิ้งหิริโอตตปละ มีอยู่เป็นอันมาก ในคัมภีร์อรรถกถาอติวุตตะกทานณะให้ปฏิบัติอย่างไร
  - ก. ปฏิบัติกรรมฐาน
  - ข. เคนจกรม
  - ค. กำหนดลมหายใจเข้าออก
  - ง. ให้พิจารณาถึงชาติตระกูลของตน
5. ธรรมที่เป็นขำศึกของขันติ คือข้อใด
  - ก. โภชะ
  - ข. โมหะ
  - ค. โลภะ
  - ง. ราคะ
6. ข้อใด เป็นคุณแห่งพระธรรม
  - ก. ทำให้จิตใจเศร้าหมอง
  - ข. เป็นธรรมดาของโลก
  - ค. รักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในโลกที่ชั่ว
  - ง. ทำให้คนเห็นแก่ตัว

7. การรู้บุญคุณต่อท่านผู้มีอุปการะต่อเราเรียกว่าอะไร
- ก. กตัญญู
  - ข. บุญพการี
  - ค. กตเวที
  - ง. บุญพการีชน
8. โลก ในคำว่า “ธรรมคัมภีร์ของโลก” หมายถึงข้อใด ?
- ก. โลกคือแผ่นดิน
  - ข. เทวโลก
  - ค. โลกคือหมู่สัตว์
  - ง. ขมโลก
9. ข้อใดจัดเป็นโลกบาลธรรม ?
- ก. สติ สัมปชัญญะ
  - ข. หิริ โอตตัปปะ
  - ค. ชั้นดี ไสร้จจะ
  - ง. เมตตา กรุณา
10. บุญพการีชน หมายถึงใคร ?
- ก. พระพุทธเจ้า
  - ข. มารดา บิดา
  - ค. พระมหากษัตริย์
  - ง. ถูกทุกข้อ
11. ธรรมข้อใด มีอุปมาดุจหางเสือเรือ ?
- ก. หิริ
  - ข. โอตตัปปะ
  - ค. สติ
  - ง. ชั้นดี
12. “อายุชั่ว กลัวบาป สวรรค์รับ บาปลา” หมายถึงธรรมข้อใด ?
- ก. สติ สัมปชัญญะ
  - ข. หิริ โอตตัปปะ
  - ค. วีสุจริต 4
  - ง. วีสุจริต 4

13. ผู้เรียนคิดว่าบุคคลใดที่ผู้เรียนควรทำอุปการะก่อน
- นายกองค์กรต่าง ๆ ของประเทศ
  - บิดามารดา
  - เพื่อน ๆ
  - ผู้ใหญ่ในบ้าน
14. บุคคลในข้อใดเป็นบุคคลผู้ไม่มีความละเอียด
- นิรจนันท์ยกยอกเงินธนาคาร
  - นภาช่วยแม่ทำงานบ้าน
  - ฉัฐพลแนะนำการบ้านให้เพื่อน
  - วาสนาพุดจาไฟเราะ
15. บุคคลในข้อใด มีโสรจจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว
- กฤษณะชอบไปเที่ยวกลางคืน
  - ไกรสรชอบดูหนัง
  - ฉัฐพลมีความประพฤติเรียบร้อย
  - คำมีความอดทนต่อการทำงาน
16. ข้อใดคือลักษณะอาการของสติที่ถูกต้อง
- ภิกษุ ก. นึกขึ้นได้ ว่าพรุ่งนี้เป็นวันลงปาฏิโมกข์
  - นาย ข. นึกขึ้นได้ ว่าอีกสามวันเป็นวันเสียวภาวอากาศ
  - นาง ค. นึกขึ้นได้ ว่าอีกห้าวันเป็นวันนัดไปให้การศาล
  - ง. ถูกหมดทุกข้อ
17. นักเรียนคิดว่า จิต กับ สติ เหมือนกันหรือต่างกัน
- เหมือนกัน เพราะมีไว้คิด
  - ต่างกัน เพราะจิตเป็นธรรมชาติ สติเป็นคุณธรรม
  - ต่างกัน เพราะเขียนไม่เหมือนกัน
  - เหมือนกัน เพราะทำหน้าที่เหมือนกัน
18. ข้อใดไม่จัดว่าเป็นผู้มีโศดตบปะ
- คนที่กลัวต่อผลของกรรม
  - คนที่มีความหวาดกลัวการประพฤติกุจจริต
  - คนที่ไม่กล้ากระทำผิด เพราะอยากให้ผู้อื่นยกย่อง
  - คนที่ไม่กล้าทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณี

19. ความอดทนที่ว่า “ทนกรากกร้า” นั้นหมายถึงความอดทนต่อสิ่งใด
- ทนต่อการปวดท้อง
  - ทนต่อความร้อน
  - ทนต่อการพูดเสียดสี
  - ทนต่อการเป็นไข้หวัดใหญ่
20. เหตุใดจึงเรียกบุคคลทั้ง 2 ประเภท คือ บุพการีและกตัญญูกตเวทีว่าเป็นบุคคลหาได้ยาก
- เพราะ ถูกตัณหาครอบงำ
  - เพราะ ถูกอวิชชาและตัณหาครอบงำ
  - เพราะ ถูกโลภะครอบงำ
  - เพราะ ถูกอกตติครอบงำ
21. บุคคลในข้อใด ต้องใช้สติสัมปชัญญะมาก
- คนโดยสารรถ
  - คนข้ามถนน
  - คนเก็บค่าโดยสาร
  - คนขับรถ
22. “อารมณ์แต่งกาย แต่ใจแต่งด้วยธรรม” จากคำดังกล่าวเราควรตั้งใจด้วยธรรมในข้อใด
- สติ สัมปชัญญะ
  - hiri โอตตปปะ
  - ขันติ โสรัจจะ
  - เมตตา กรุณา
23. ถ้ามีเพื่อนพูดจาถูกเหยียดหยามเรา เราควรใช้ธรรมะข้อใด ?
- hiri
  - โอตตปปะ
  - ขันติ
  - สติ
24. จากคำกล่าวที่ว่า “ไถ่งามเพราะคนคนงามเพราะแต่ง” ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เห็นด้วย เพราะคนชอบแต่งตัว
  - เห็นด้วย เพราะคนงามได้เพราะแต่งตัวเท่านั้น
  - ไม่เห็นด้วย เพราะคนงามได้เพราะมีธรรมะก็เป็นคนงามได้
  - ไม่เห็นด้วย เพราะคนดีไม่ใช่ความงาม

25. นายกองควรใช้หลักธรรมข้อใดในเวลาถูกนักข่าวสัมภาษณ์ทำให้ประสบอารมณ์ไม่น่าปรารถนา
- สติ
  - โสรจจะ
  - hiri
  - ขันติ
26. ถ้ามีคนชวนเข้าแหล่งอบายมุข เช่น ในที่ลับ เราควรยึดมั่นใน คุณธรรมข้อใด
- ขันติ
  - โสรจจะ
  - hiri โอตตปปะ
  - สติ
27. บุคคลยอดกตัญญู เป็นบุคคลที่ลักษณะในข้อใด
- รักษาความดีต่อผู้มีบุญคุณมิให้เสื่อม
  - ไม่ต้องทำอะไรอยู่เฉยๆ
  - สะเลิกลำความชั่ว
  - แสวงหาเพื่อนมากขึ้น
28. หากผู้เรียนเป็น “การคร” ในระหว่างกำลังแข่งขันเทนนิสผู้เรียนควรปฏิบัติอย่างไร
- ต้องทำสมาธิ
  - ต้องมีความพอใจที่จะเล่น
  - ต้องมีความอดทน
  - ต้องมีสติ สัมปชัญญะตลอดเวลา
29. ข้อใด สอดคล้องกับ “ขันติ” มากที่สุด
- เขียนเสียให้ว้าวกแล้ว
  - จี๋ข้างจับตักแตน
  - นั่งเสียตำลึงทอง
  - ฝนทิ้งให้เป็นแจ่ม
30. “ผู้เป็นบุตร” ควรปฏิบัติต่อมารดาบิดาด้วยหลักธรรมข้อใด
- ความซื่อสัตย์สุจริต
  - ความอ่อนน้อมถ่อมตน
  - ความขยันหมั่นเพียร
  - ความกตัญญูกตเวที

31. ในปัจจุบันความไม่สงบเกิดขึ้นทั่วโลก ควรแก้ปัญหานี้ ด้วยคุณธรรมข้อใด ?
- ก. หิริ โอตตปปะ
  - ข. ขันติ โสรจจะ
  - ค. สติ สัมปชัญญะ
  - ง. ถูกทุกข้อ
32. ในปัจจุบันปัญหาความประพฤติผิดทางเพศมีมากขึ้น สังคมควรส่งเสริมธรรมข้อใดเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้
- ก. ขันติ
  - ข. หิริ โอตตปปะ
  - ค. บุปผการี
  - ง. สติ สัมปชัญญะ
33. วัยรุ่นในปัจจุบัน กล้าทำความชั่วมากขึ้น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรปลูกฝังคุณธรรมข้อใดเพื่อลดปัญหานี้
- ก. สติ สัมปชัญญะ
  - ข. หิริ โอตตปปะ
  - ค. ขันติ โสรจจะ
  - ง. เมตตา กรุณา
34. ปัญหาการรับสินบนในปัจจุบันมีมาก นักเรียนมีวิธีแนะนำอย่างไรให้คนมีความซื่อสัตย์ ไม่รับสินบน
- ก. ธรรมเป็น โลกบาล
  - ข. คีลห้า
  - ค. หิริ โอตตปปะ
  - ง. ขันติ โสรจจะ
35. ปัญหาวัยรุ่นยกพวกตีกัน เป็นปัญหาสังคมอีกอย่างหนึ่ง ท่านคิดว่าควรเน้นธรรมข้อใดเพื่อแก้ปัญหานี้
- ก. สติ
  - ข. โสรจจะ
  - ค. หิริ
  - ง. ขันติ

36. เด็กชายเก่งถูกเพื่อนพูดเยาะเย้ยว่าเป็นคนพิการ แต่เขาก็ไม่โกรธตอบ แสดงว่าเขาใช้
ความอดทนประเภทใดในการดำเนินชีวิต
- ทนรกรากร้า
  - ทนลำบาก
  - ทนเจ็บใจและทนลำบาก
  - ทนเจ็บใจ
37. ถ้าเรามีเพื่อนไม่ดี ชวนไปดื่มเหล้า เล่นการพนัน เราจะแนะนำเพื่อนด้วยหลักธรรมข้อใด
- สัมปชัญญะ
  - สติ
  - hiri
  - ขันติ
38. ในสังคมปัจจุบัน คนส่วนมากเมื่อผู้อื่นกล่าวตำหนิ มักแสดงอาการไม่พอใจ ควรส่งเสริม
คุณธรรมข้อใด เพื่อแก้ปัญหานี้
- ขันติ
  - hiri
  - สติ
  - สัมปชัญญะ
39. ปัจจุบันปัญหาการคอร์รัปชันในสังคมเพิ่มขึ้น นักเรียนคิดว่าควรนำหลักธรรมใดมาใช้เพื่อ
แก้ปัญหาสังคม
- hiri โอตตปปะ
  - ขันติ โสรัจจะ
  - กัตติญญกตเวที
  - สติ สัมปชัญญะ
- 40 การแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงควรปฏิบัติอย่างไร
- บริจาคเงินสร้างวิหารจำนวนมาก
  - ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเสมอ
  - ไปทำบุญตักบาตรทุกวันพระ
  - สร้างพระพุทธรูปแล้วนำไปถวายตามวัดต่าง ๆ

แบบสอบถามวัดเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนวิชาธรรมวินัย แต่ละข้อเป็นข้อความสั้น ๆ เมื่อนักเรียนอ่านแล้วให้เลือกตอบตามความคิดเห็นของนักเรียนตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของนักเรียนไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูก ดังนั้นขอให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีไม่ต้องวิตกกังวลผลหรือคำตอบที่ได้ นั่นถือว่าเป็นความลับที่จะนำผลรวมไปใช้ในการวิจัยทางวิชาการเท่านั้น นอกจากนี้ความคิดเห็นของนักเรียนยังเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาธรรมวินัยด้วย และแบบสอบถามนี้ไม่มีผลต่อการเรียนหรือคะแนนสอบของนักเรียนแต่ประการใด

2. วิธีการตอบแบบสอบถาม ขอให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาอย่างรอบคอบจึงตอบโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องทางขวามือที่ตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด ในข้อหนึ่งข้อใด จะมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ดังนี้ คือ

ถ้าเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” แสดงว่านักเรียนเห็นด้วยกับข้อความนั้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนอย่างยิ่ง

ถ้าเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ “เห็นด้วย” แสดงว่านักเรียนเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก เพราะข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่

ถ้าเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ “ไม่แน่ใจ” แสดงว่านักเรียนไม่แน่ใจกับข้อความนั้น เพราะข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนเป็นส่วนน้อย

ถ้าเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ “ไม่เห็นด้วย” แสดงว่านักเรียนไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น เพราะข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน

ถ้าเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” แสดงว่านักเรียนไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้อความนั้นไม่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนอย่างยิ่ง

3. ข้อควรระวัง

ก. เขียนเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับข้อที่อ่านในแบบสอบถามข้อหนึ่ง ๆ นักเรียนจะทำเครื่องหมายได้เพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข. ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามนี้ให้ครบถ้วนทุกข้อ

ขอขอบคุณในความร่วมมือของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัย

แบบสอบถามวัดเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

แบบสอบถามวัดเจตคติต่อวิชาธรรมวินัย

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	เรียนวิชาธรรมวินัยแล้วทำให้เราได้เข้าใจ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า.....	.....	.....	.....	.....	.....
2	สังคมไม่ยอมรับความรู้ทางธรรมะ.....	.....	.....	.....	.....	.....
3	วิชาธรรมวินัยช่วยขัดเกลาคใจผู้เรียน ให้ทำความดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
4	วิชาธรรมวินัยเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว ไม่สามารถนำไปสมัครงานได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
5	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่เรียนแล้วน่าเบื่อ จำเจ เพราะต้องท่องจำ.....	.....	.....	.....	.....	.....
6	วิชาธรรมวินัยทำให้เราผ่อนคลายและ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข.....	.....	.....	.....	.....	.....
7	วิชาธรรมะเป็นวิชาที่ลึกซึ้งมาก ต้อง ทำความเข้าใจและต้องตั้งใจเรียนมาก ๆ จึงจะเข้าใจได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
8	ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่สอน ให้เห็นความเป็นจริงและเป็นธรรมชาติ.....	.....	.....	.....	.....	.....
9	เรียนวิชาธรรมวินัยทำให้เกิด ความเกรงกลัว และละอายต่อการทำชั่ว	.....	.....	.....	.....	.....
10	ธรรมไม่สามารถช่วยพัฒนาชีวิตของตน ให้เป็นคนดี มีวินัย มีความกตัญญูทดแทนที่ ต่อผู้อื่นได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
11	วิชาธรรมวินัยทำให้เราไม่ประมาท รู้จัก คิด ก่อนพูด ก่อนทำ.....	.....	.....	.....	.....	.....
12	ทำให้เคร่งครัดในธรรมมากเกินไป จนไม่มีเวลาคบหาสมาคมกับคนอื่น ทำให้ไม่มีมิตร.....	.....	.....	.....	.....	.....
13	เราสามารถนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง
14	พระภิกษุ สามเณร ไม่จำเป็นต้องเรียน วิชาธรรมวินัยก็ได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
15	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่ไม่สามารถ นำไปสู่การเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
16	วิชาธรรมวินัยช่วยให้ข้าพเจ้านำไปใช้เทศน์ สอนญาติโยมให้รู้ถึงหลักธรรมพื้นฐาน.....	.....	.....	.....	.....	.....
17	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่เน้น ในทางปฏิบัติทำให้ไม่ถนัด.....	.....	.....	.....	.....	.....
18	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน.....	.....	.....	.....	.....	.....
19	วิชาธรรมวินัยทำให้ผู้ปฏิบัติตาม ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต....	.....	.....	.....	.....	.....
20	การเรียนวิชาธรรมวินัยทำให้ผู้เรียนมี จิตใจอ่อนแอเพราะว่าเรียนรู้แต่ทฤษฎี....	.....	.....	.....	.....	.....
21	ธรรมเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าใช้เป็นที่พึ่งทางใจ ได้ในยามท้อแท้.....	.....	.....	.....	.....	.....
22	การเรียนวิชาธรรมวินัยไม่สามารถทำให้ ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นเลย.....	.....	.....	.....	.....	.....
23	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึก ว่ามีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา.	.....	.....	.....	.....	.....
24	การเรียนวิชาธรรมวินัยไม่ได้ส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน...	.....	.....	.....	.....	.....
25	ถ้าคนเราไม่เรียนวิชาธรรมวินัยจะทำให้ คนในสังคมวุ่นวาย.....	.....	.....	.....	.....	.....
26	วิชาธรรมวินัยทำให้เป็นคนเชื่อศรัทธาสุดใจ ไม่คิดโกงใคร.....	.....	.....	.....	.....	.....
27	วิชาธรรมวินัยช่วยขัดเกลาจิตใจของคน ในสังคมให้รู้จักสิ่งที่ดี ไม่ดี สิ่งใดควรทำ และสิ่งใดไม่ควรทำ.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
28	ไม่รู้ศีกฎมิจิตได้ศึกษาหลักธรรมของ พระพุทธเจ้า.....	.....	.....	.....	.....	.....
29	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาที่ไม่มีโทษต่อ ผู้เรียน.....	.....	.....	.....	.....	.....
30	การเรียนการสอนวิชาธรรมวินัยไม่มีสื่อ ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน...	.....	.....	.....	.....	.....
31	เรียนธรรมวินัยแล้วทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักธรรม มากขึ้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
32	การเรียนวิชาธรรมวินัยทำให้คนในสังคม เห็นแก่ตัวมากขึ้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
33	เรียนวิชาธรรมวินัยมีความรู้แล้ว แต่ ผลอดตัวไปทำผิดก็จะถูกประณาม	.....	.....	.....	.....	.....
34	การเรียนการสอนวิชาธรรมวินัยผู้เรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย.....	.....	.....	.....	.....	.....
35	วิชาธรรมวินัยสามารถสอนให้คนชั่ว กลับตัวเป็นคนดีได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
36	เมื่อถึงเวลาเรียนวิชาธรรมวินัยนักเรียน มีความกระตือรือร้นอยากเรียนวิชานี้มาก	.....	.....	.....	.....	.....
37	วิชาธรรมวินัยเป็นวิชาเหมาะสำหรับ คนแก่ แต่ไม่เหมาะกับวัยรุ่น.....	.....	.....	.....	.....	.....
38	วิชาธรรมวินัยยกระดับสติปัญญาของคน ให้สูงขึ้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
39	วิชาธรรมวินัยส่งเสริมให้คนมีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์.....	.....	.....	.....	.....	.....
40	ธรรมไม่มีส่วนสำคัญในการทำให้ ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง.....	.....	.....	.....	.....	.....